

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Tractatus II. De Dispensatione impedimentorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

TRACTATUS II.
DE
DISPENSATIONE
IMPEDIMENTORVM
MATRIMONII.

CAPVT PRIMVM.

*Quid sit Dispensatio, & qua ratione
interpretanda?*

DISPENSATIO, ut habet Gloss. C. Requiritis 1.
9.7. V. ut plerique, & ap. Sanc. lib. 8. marr. d. 1. n. 2.
Caitrop. r. 1. tr. 3. d. 6. p. 1. n. 2. alique ap. Dian. p. 8. trall. 3.
Ref. 1. Est iuris relaxatio facta cum cognitione causa ab eo,
qui potest relaxare. Clarius: est altius iuris actionis, quo pro
aliquo peculiari casu, vel persona, tollitur obligatio alienius
legis, ea lege interim in suo robore pro aliis remanente.

2. Hæc igitur dispensatio strictè est interpretanda, sal-
va semper proprietate verborum: vide C. de filiis Presb.
in 6. Sanc. l. c. Ratio est, quia natura dispensationis est
contra ius commune, illud enim tollit pro aliquo casu,
vel persona particulari; ergo est odiosa iuri, atque adeo
bono communi, propter quod latum est ius; ergo quan-
to minus potest, debet extendi.

3. Hinc sequitur, etiam dispensationes Matrimonia-
les, de quibus loquimur, debere strictè interpretari: iact
enim etiam ipsæ vulnerant ius commune, & ita sustinet
communis opinio. Ita Sanc. l. c. n. 3. o. Nihilominus Me-
rolla l. 2. d. 4. c. 6. n. 28. cum aliis tenet has largam habere
interpretationem. Ratio est, inquit, quia ex communi
doctrina, quando per aliquam dispositionem redimus
ad observantiam iuris, illa dispositio non est odiosa iuri,
sed illi favens, quia iam illud servat: Sed per dispensa-
tiones Matrimoniales redimus ad ius naturæ, conceden-
tis amplissimam libertatem in Matrimoniis: ergo odio-
sa illæ non sunt, adeoque nec strictè intelligendæ: Bono
autem communi larga hæc interpretatio nocere, dicen-
da non est, quandoquidem favet primordiali hominum
libertati in Matrimoniis contrahendis.

4. Hæc Merolla opinio nimis probat, ideoque probat
nihil, probat enim omnem dispensationem habere largam
interpretationem, quia hæc semper favet hominum pri-
mordiali libertati. Ad argumentum ergo ipsius, concessa
Maiore, neganda est Minor; nam ius naturæ non præci-
pit, sed solum non prohibet Matrimonia, ad quæ Natura
ipsa propendet. Si ergo à iure positivo aliqua ex illis, ob
commune bonum, prohibetur, (ut certè prohibetur)
sanè in casibus deinde, in quibus pro aliquo ex his pro-
hibitis, dispensatur, ius, & bonum commune violabitur.

5. Quando dispensatio, æquivalat legi communi, qua-
lis est dispensatio, quæ clauditur in iure communi, vel
quæ conceditur communitati, largam profecto habet
interpretationem, sed absque admiratione, quia tunc per
illam ius commune non vulneratur, sed immo ius con-
stituitur. Lege hæc, & similia apud Dianam p. 8. trall. 3.
ref. 3. 2. alioque citatos.

CAPVT II.

De potestate dispensandi.

1. **P**otestas, quam quis habet, sive ordinariam, sive
delegatam, sed generaliter alicui concessam dis-
pensandi cum omnibus, est late interpretanda. Ita Sanc.
l. c. d. 2. n. 1. Suar. l. 6. de legibus, c. 17. L. Alius l. 2. c. 42. n. 60.
N 3 Ratio

quod prohibitum est iure naturæ, v.g. homicidium In-
nocentis cum animo volendi illud facere, est intrinsecè
malum, concedo Maiorem; cum animo illud nolendi
facere, & cum certitudine, quod non faciet, est intrin-
secè malum, nego Maiorem, abstrahendo ab alio incon-
venienti. Neque enim condemnabis eum, qui metu suæ
mortis adactus, fingeret occidere Innocentem, pro-
ficiendo, v.g. contra illum sagittam, sciens certò, nul-
lum illi se damnum allaturum, hæc enim non esset
vera attentatio homicidii, sed solum, quasi illud foris
quædam attentatio quam licitè exhibere possum, ut ego
mortem evitem. Quoniam ergo meticolosè contrahens
cum dicto, impedimento scit pro certo, se nullum ce-
lebrare Matrimonium, illa non erit vera attentatio
Matrimonii, atque adeo erit talis actio digna, quæ
à metu gravi excusari à peccato possit. Atque hæc
ad defendendam sententiam Sanchez merito dicta
sunt.

7. Quod si sciens, te nullum celebrare Matrimonium,
adhuc contra ius velis verè contrahere, tunc profecto
non est mirum, si pecces, ut etiam peccares, si similem
animum habens, contraheres cum impedimento inducto
ab Ecclesia; nam tunc esset, nolle obedire legi, & ani-
mum fornicandi habere, &c.

8. Quid si prædictus impeditus iure naturæ putaret,
se vere contrahere posse, & propterea metu coactus con-
traheret?

Respondeo, hunc multo minus peccaturum, quia
bona fides cum invincibiliter ignorantem excusat, ea
tamen fide ablata, ipsum se gerere non posse, ut coniu-
gam, satis supra monuimus.

9. Affectum impedimento solum impediente, nec pec-
care in prædicto metu, si absint pericula, & inconve-
nientia dicta n. 4. similis ratio persuadet, nam, & ipsum
tunc invalidum est non quidem ex ratione talis generis
impedimenti, sed ex ratione universalis infra, ut diximus,
explicanda, quod scilicet omne Matrimonium est nul-
lum, si ex metu gravi contrahatur.

§. III. *Qui putans impedimentum adesse, cum tamen non
adfit, an valide contrahat?*

D hæc quæstioncula commodius agemus infra tr. 4.
cap. 2. §. 2.

§. IV. *Quam penam incurrant contrahentes cum
impedimento.*

Reviret. Præter peccatum, quando adest impedi-
mentum solum impediens, & præter peccatum, & inva-
liditatem Matrimonii, quando adest impedimentum di-
minuens, nulla poena ipso facto universaliter incurritur
ab impeditis, Matrimonium, non prævia dispensatione
contrahentibus.

Dico (universaliter) nam incurritur excommunicatio
ipso facto, sed non reservata in iis casibus, qui habentur
in Clementina unica de consanguinitate, his verbis,
Eius qui scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis
Constitutione Canonica interdicti, aut cum Monialibus
contrahere Matrimonium non verentur, nec non Reli-
giosos, & Moniales, & Clericos in Sacris constitutos
Matrimonium contrahentes, excommunicationis sen-
tentia, ipso facto, decernimus subiacere.

Cum autem hæc Constitutio alia Impedimenta non
meminerit, ad illa ex Regula Generali, quod odia sunt
restringenda, extendi nequaquam debet; Ita Averfa q. 9.
de m. r. sect. 5. V. Denique. Vnde ex eodem principio re-
f. Pontius lib. 7. marr. c. 41. n. 9. docet, hæc excommuni-
catione non affici eos, qui cum obstringantur vinculo
Cognitionis legalis, vel spiritualis, Matrimonium inter
se contrahunt, quia Constitutio solum meminit Con-
sanguinitatis, & Affinitatis.

Ratio brevis est, quia potestas ad dispensandum non est contra ius, nec in alterius præiudicium, immo bono communi favens, siquidem bonum est commune, adesse eos in Republica, qui subditis consulere, per dispensationem possint. Aliqua limitationes vide apud eundem Sanch. l. c. d. n. 2.

2. Dixi (generaliter, & cum omnibus) nam si hæc potestas dispensandi concedatur alicui per modum mandati, ut solet pro dispensationibus Matrimonialibus, in quibus sic v. g. dicit Pontifex Delegato: *Dispenses cum Petro, si ejus preces veritate nitantur*, vel, quamvis potestatem hæc, vel similia verba non apponantur; tamen concedat Princeps Delegato potestatem dispensandi solum cum aliqua peculiari persona, si, inquam, sic potestas dispensandi concedatur, erit strictè interpretanda. Sic Sanch. l. 8. d. 2. num. 6. Ratio est, quia in hoc casu, concessio potestatis, vel est inchoata dispensatio, vel speciatim relata ad peculiarem dispensationem, & consequenter iuxta prædicta, esse stricti iuris debet. Sic exemplum illud, quod affert Conradus: Concedit absolute Pontifex Delegato, seu executori potestatem dispensandi super quarto gradu consanguinitatis in favorem v. g. Titii: Delegatus autem invenit, quartum ejusmodi gradum esse v. g. in eo duplicem, hoc est, ex duobus stipitibus esse Titium, & Bertam consanguineos, habetne executor potestatem dispensandi in utroque gradu? Sanè non habet, quia cum hæc potestatis concessio facta sit pro peculiari casu & persona, strictè est interpretanda. Quare intelligenda erit de uno quarto gradu, nimirum proveniente ab uno stipite, non vero ex duobus, vel pluribus.

CAPVT III.

De Potestate dispensandi Impedimenta Matrimonii, quæ residet in Summo Pontifice. Remissivè.

1. **E**am amplissimè residere in Summo Pontifice, sed quoad ea impedimenta, quæ non sunt de iure naturæ, sive impeditia, sive dirimentia, res est indigna, de qua dubitetur. De iure autem naturæ certo esse diximus supra, impedimentum ex errore personæ, ex ligamine, ex impotentia perpetua, ex consanguinitate in primo gradu rectæ lineæ. Adde ex impeditibus, Sponsalia, quia esset præiudicium alterius ex Sponsis; nisi fortè Summus Pontifex, ut Iudex illa sponsalia propter legitimam causam declararet irrita, vel esse dissolvenda.

2. Hæc sunt clara. Illud est controversum, an Pontifex possit dispensare in impedimentis Matrimonii quæ sunt de iure divino, id, quod cum ad frequentem praxim non pertineat, videatur, quando erit opus, apud Sanch. l. 8. matrim. d. 7. n. 4. Molin. d. 62. Coninch. d. 33. dub. 4. Perez d. 44. sect. 3. G. Hort. d. 26. Matrim. diff. 1. num. 5. & ex Iurisperitis Marc. Cutelli tr. 1. de Donatio. d. 2. particul. 6. d. num. 33. & præsertim n. 160. & 164. aliosque.

CAPVT IV.

De Potestate, quæ residet in Episcopo dispensandi Impedimenta Matrimonii.

§. I. De Potestate Episcopi dispensandi in Impedimentis solum impeditibus.

Loquimur solum de illis quatuor, quæ sunt hodie impeditia, Sacration tempus, Vestitum, Sponsalia, & Verum; facilisque est doctrina, nam potest Episcopus dispensare in primo, sed eo modo, quem infra cum

de solemnitate, mat. tr. 6. c. 4. §. 5. num. 4. distinditur. Potest item in secundo, quia est dispensatio in prohibita ne à se, vel à Parocho, cuius ipse est Superior, in prohibitionem autem in tertio, quia esset præiudicium alteri ex Sponsis; nisi fortè, ut Iudex, ea ratione, quæ in modo de Pontifice. Denique non potest in quarto, quoad votum absolute Castitatis, & Religioni, hæc sunt reservata Pontifici. Quoad alia votum, advertendo, semper debere adesse in dispensatione cedenda rationabilem causam, ut lib. 3. in Dist. 4. §. 4. universaliter explicatum.

§. II. De Potestate Episcopi in Impedimentis dirimentibus. Præmittuntur aliqua scitu necessaria.

1. **P**raeter Impedimentum ætatis (in quo vixit) ma causa posse de iure Episcopum dispensare, quando malitia supplet ætatem, supra tract. 1. de Imp. cap. 13. §. 2. num. 20. vidimus, ubi etiam monimus, proximè esse, ut etiam in hoc solus Papa dispenses in alio impedimento dirimente potest ullam dispensationem Episcopus, per se loquendo, concedere, quia nullus inferior potest quid in lege Superioris, quod hæc de Impedimentis dirimentibus. Leg. Castropal. tr. 3. de legib. d. 6. p. 4. aliosque passim.

2. Dictum est (per se loquendo) nam ex prædicto Summi Pontificis voluntate aliquando potest, & quæ in inductis à iure Ecclesiastico, nam ab aliis que ipse eodem Pontifex potest, ut diximus.

3. Id autem, ut facilius intelligatur, prænotare incipit in Universum.

1. Circa potestatem Episcopi in legibus Superioris esse duos loquendi modos. Alter docet Episcopum habere potestatem omnem dispensandi in dicta lege Superioris, exceptis solum iis in quibus à Superiore potestas & expresse limitatur. Alter docet, Episcopum multam dispensandi potestatem habere in dicta Superioris legibus, nisi solum in iis, quæ Superior positive concedat. Per hanc hanc sentiendi modum probabilior est, ut Castropalaus, l. c. n. 8. Vnde videtur innuere potestatem probabilior, quem ut probabilem etiam docet Bonacina apud Castrop. l. c. n. 7.

4. Quoties in Sacris Canonibus aliquid prohibetur, sed additur impersonaliter, ut in eo possit dispensari, poterit tunc Episcopus. Sic habet Castrop. l. c. p. 1. Sanch. l. 8. d. 5. n. 1. Suar. d. leg. l. 6. c. 15. n. 6. Merolla d. c. 6. num. 178. & 182. & communiter. Cum enim certum sit, in iis posse Summum Pontificem, superius de huiusmodi clausula, nisi tunc potestas intelligatur Episcopis esse concessa.

5. I I. Merito addit idem Castropalaus, licet Episcopum dispensare posse in dictis Superioris legibus (etiam Concilii Generalis) Primo, in materia. Secundo, in lege non obligante ad culpam vitalem, sed ad solum veniale. Tertio, in casu aliquo extrinsecus vrgente necessitate, quando periculum est in morte, & non facilis est aditus ad Pontificem. Quarto, in casibus; quando nimirum dubium est negativum, ut casus indigeat dispensatione. Quinto in legibus propriis, non universalibus. Sexto, in iis casibus pro quibus prescripta est legitima consuetudo, ut possit Episcopus dispensare.

6. His præmissis, cum alia decernere ad institutum nostrum non pertineat, dispositionem nos restringimus ad sequentes quæstiones, ex quarum decisione non ignorabitur, quandonam Episcopus dispensationem expellat in impedimentis Matrimonialibus, possit.

§. III. An Episcopus propter solam bonam fidem contrahentium possit dispensare in impedimento dirimente.

Dico nequaquam posse, quia bona fides non dat potestatem inferiori ad dispensandum in eo, in quo ipse inferior potestatem nullam habet. Neque dicas Tridentinum sess. 24. c. 5. de Reform. matr. concedere impersonaliter, ut facilius dispensetur bona fide contrahenti Matrimonium cum impedimento dirimente quam cum mala, per quem modum impersonaliter loquendi, modo diximus, concedi potestatem Episcopis; Ne id dicas (inquam) hæc enim non est concessio, sed permissio, qua Concilium solum enunciative dicit, facilius dispensari posse (vtique ab eo, qui eam potestatem habet, nempe à Summo Pontifice) quando Matrimonium fuit bona fide contractum quam, quando mala. Non ergo Concilium dat potestatem dispensandi, ne impersonaliter quidem, idque patet, quia secus posset Episcopus etiam dispensare, quando intercessit mala fides, licet difficilius, quod nemo dixit.

§. IV. An Episcopus in necessitate aliqua dispensare valeat in prædictis Impedimentis dirimentibus.

Vel sermo esse potest, an Episcopus valeat in his dispensare post contractum Matrimonium, vel ante contractum, idque, vel in impedimento publico, vel in occulto. Secernamus hæc diligenter, ne confusa reddatur tractatio.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO, APPARENTE post contractum Matrimonium.

1. Potest in hoc Episcopus pro foro tantum conscientie dispensare, quando adfuit simul quatuor circumstantiæ. Primo, si adfit gravissima necessitas. Secundo, si ea sic vergeat, ut non sit tempus adeundi Pontificem, vel eius Delegatum, dispensare volentem. Tertiò, si impedimentum, ut dictum est, sit occultum. Quartò, si adfuit bona fides, quando contractum est Matrimonium, id est adfuit inculcata ignorantia impedimenti.

2. Hæc doctrina sub quatuor dictis conditionibus jam hodie recipitur communiter à Doctoribus, ut Sanch. lib. 2. d. 40. n. 3. & n. 10. Pont. lib. 8. c. 13. Averf. q. 19. matr. sess. 2. Perez de matr. d. 43. sess. 6. Castrop. d. 4. de spons. p. 2. l. 1. num. 8. Et deinceps ducta ratione à præsumpta mente, & benignitate Pontificis, qui in tanta necessitate præsumitur, nolle ita sibi in damnum Fidelium, reservare potestatem dispensandi, ut eam, tunc non possit Episcopus concedere. Non ergo necessitas dat hanc iurisdictionem, quam certè dare non potest, sed benignitas Pontificis ob illam necessitatem.

3. Sed quandonam impedimentum iudicatur occultum, & quando iudicanda erit sufficiens necessitas?

Respondeo, de priore dicam *mox c. seq. a. n. 26.* De posteriore hic breviter habe.

Quæcumque virgens gravis necessitas vndeunque ducta latet est, dummodo sit virgens, nec alio modo possit auxilium ferri, nisi per dispensationem Episcopi, nam ut supponimus, non est aditus ad Pontificem. Addunt tunc non immerito aliqui, raro alium casum posse contingere tantæ necessitatis præter sequentem, vel ei similem. Titius, & Berta in facie Ecclesiæ contraxerunt bonæ fide, de qua loquimur (nam de fide mala *mox num. seq.*) Matrimonium, sed invenitur Berta impedimento occulto laborasse ex Affinitate contracta cum dicto Titio per copulam, quam ante Matrimonium ipsa habuit cum consanguineo in primo, seu secundo gradu ipsius Titii. Certè, si sine scandalo, & periculo infamiae non potest Berta se separare à Titio donec impetretur dispensatio à Pontifice, in gravissima necessitate esse iudicabi-

tur, quia non potest prodere Marito, vel aliis suum delictum. Quare ab Episcopo tunc dispensari poterit. Non apparet autem facile in aliis impedimentis tanta necessitas, quia impedimenta alia sine infamia manifestari poterunt, & dum impetratur dispensatio, sine incommodo separabuntur conjuges.

5. Dixi autem (*raro alium casum posse contingere*) negare enim non possumus, aliquando etiam præcindendo ab infamia, posse aliquam aliam necessitatem adesse, id quod ex mox dicendis patebit, præsertim n. 10. & num. 22.

6. Hæc cum bona fide. Si vero dicti Titius, & Berta contraxerunt fide mala, id est cognoscentes impedimentum, poteritne Episcopus, concurrentibus cæteris conditionibus prædictis?

Respondeo. Si uterque mala fide processit, non poterit Episcopus, teste Sanch. l. 2. d. 40. matr. num. 4. Coninch. Tancr. G. Hart. alique quos citat, sequiturque Lot. r. 2. ref. Theol. q. 3. art. 2. quia in hoc casu non præsumitur Pontifex potestatem Episcopo concedere, & confirmatur ex Tridentino, sess. 22. cap. 5. de Ref. matr. quod vult, ut qui mala fide Matrimonium contraxerunt, (quod saltem est intelligendum, quando mala fides in utroque est conjuge,) spe dispensationis careant. Si ergo Pontifex ipse proficetur, nolle tunc dispensare, præsumere poterimus, eam potestatem Episcopis concessisse?

7. Notat autem Pontius l. 8. cap. 13. n. 4. *fine*, eum, qui solemnitates Denunciationum ex præsumptione, & temeritate omisit, mala fide contraxisse, atque adeo cum hoc non posse dispensare Episcopum juxta dicta.

At, si saltem alter bona fide processit, multi Doctores ut Sanch. l. c. Pont. Perez, Castrop. Lot. l. c. concedunt, posse Episcopum, ne scilicet alterius peccatum alteri noceat, dispensare, quicquid dicat Averf. q. 19. de matr. sess. 2. Gorf. de Benef. p. 1. cap. 5. n. 357. qui etiam tunc negare contendit, cujus tamen rationes facile ab non imperito Lectore dissolventur.

An denique Paterna Pontificis, ac summa benignitas concedat Episcopis dictam potestatem, etiam, quando adfuit mala fides in aliquo raro, & verè virginitissimo casu, operæpretium esset, ut à sapientibus expenderetur.

IN IMPEDIMENTO OCCULTO ANTE contractum Matrimonium.

8. Antonius, & Antonia laborant impedimento occulto dirimente, & nisi Matrimonium celebrent, periculum est magni damni: poteritne dispensare Episcopus, ad illud contrahendum, si periculum sit in mora, vnde expectari Pontificia dispensatio non detur?

9. Respondeo posse, in foro conscientie tamen. Ita Doctores non pauci, ut Sanch. l. c. Pont. Perez, Castrop. l. c. G. Hart. d. 26. diff. 2. Loth loc. cit. r. 2. l. 3. & ratio est eadem præsumpta voluntas Summi Pontificis, quam diximus, adesse in jam contracto. Solum hic idem notant, difficilius hanc necessitatem occurrere posse in Matrimonio hoc contrahendo quam in jam contracto. Quando enim Matrimonium nondum contractum est, poterit Sponsa, v. g. vii remedio, quod indicat Sanchez loc. cit. ad declinandam contractionem Matrimonii, ut scilicet voveat per aliquot dies Castitatem, quanti circiter requiruntur ad obtinendam Pontificis dispensationem, & deinde dicat cum veritate, sibi in mentem venisse votum Castitatis à se emissum (non autem aperiat temporale ne fuerit, an perpetuum; cum enim temporale possit Episcopus dispensare, non bene consuleret necessitati expectandi dispensationem à Pontifice) atque ediscat, sibi propterea non licere assensum Matrimonio præbere, donec veniat dispensatio. At hoc remedio vii nequit conjux, quando jam contractum fuit Matrimonium, quia tunc alter conjux potest dicere se habere jus ad potendum.

tendum, & tunc deberet alter reddere, ut alibi explicuimus. Verum igitur est facilius posse virgere necessitatem in Matrimonio contracto quam in contrahendo, cum in contracto hoc remedio uti nequaquam possis.

10. Facilius inquam, nam ceterum posse, saltem raro, illam virgere, etiam ante contractum Matrimonium, iidem Doctores, ut Sanch. l. c. Hurt. l. c. num. 7. consentiunt: ea uero omnes admittunt, quia aliquis morti proximus astringeretur ad Matrimonium, cum aliqua contrahendum, ut sic legitime redderetur proles antea suscepta, vel, ut resarciretur honor puellæ, vel, ut statim sedarentur graves inimicitiae.

IN IMPEDIMENTO PVBlico POST contractum Matrimonium.

11. Ut hunc casum planè decisum habeas, lege hic Consilium, quod quidam ex nostris hujus Panormitani Collegii doctus Theologus ad Episcopum Agrigentinum multis abhinc annis scripsit, quod, ego tunc in Theologia morali adhuc Tiro in summam fideliter contraxi, & in vsum fortè futurum (ut nunc contingit) mihi reservavi.

12. Titius, & Berta, præmissis legitimis Denunciationibus, cæterisque requisitis, bona fide (nam, si mala, idem esset dicendum, quod n. 6. dictum est) Matrimonium contraxerunt, ac filios genuerunt multos, quorum vnus nunc est superstes; Sed ecce post annos septem à Matrimonio apparuit impedimentum inter ipsos dirimens consanguinitatis secundum in quartum gradum. Notitia hujus impedimenti est inter vicinos, & suppono, posse facile probari, imò, & esse publicum.

13. Certum est filios esse legitimos ob bonam fidem, ut notat Filliuc. tom. 1. tr. 19. n. 132. Sanch. l. 8. d. 34. n. 46. & passim alios citans. Verum querendum est, quid remedii ad hoc Matrimonium validandum?

14. Primum remedium est recursus ad Summum Pontificem. At, hoc factum est, sed inutiliter, quia, vel requisita sunt aliquot expensæ, vel accessus ad Romanam Curiam. Conjuges autem ita sunt ingenti oppressi paupertate, ut neutrum possint.

15. Secundum remedium est dissolutio Matrimonii. At, hoc durissimum est, & affert dedecus conjugibus, & tamen ij sunt digni mitiori remedio ob bonam fidem, & ob recursum jam factum ad Pontificem.

16. Tertium, ut simul cohabitent, tanquam Soror, & Frater. At hoc non vulgaribus incommodis plenum est, tum quia affert scandalum scientibus impedimentum, tum quia difficile erit, eos in tanta familiaritate continentiam observare; tum quia, dum ij cognoscunt impedimentum, verosque se non esse conjuges, quæ pax erit inter illos, quis amor?

17. Quartum, ut Episcopus suppetat expensas necessarias ad professionem in Curiam Romanam. Hoc remedium affert Vasquez 1. 2. d. 2. d. 178. c. 1. n. 16. Bonac. de legib. d. 1. q. 2. p. 1. n. 19. dicens, has debere Episcopum subministrare suis ovibus. Verum hoc remedium est Episcopo molestum, & durum nimis, & ideo à Salas, apud Bonac. l. c. citans praxim Doctorem & sententiam Sanchez, Castrop. loco mox citando, n. 9. Pontio l. 8. cap. 13. num. 3. nequaquam admittitur.

18. Remedium ergo quintum puto, esse, ut Episcopus dispense: potest enim in hoc casu in foro conscientiae, etiam existente nunc impedimento publico, nam, si occultum esset, multo magis posse, modo diximus, num. 2. Doctores, qui videntur insinuare, posse Episcopum dispensare in prædictis circumstantiis, sunt Sotus, l. 1. de iust. q. 7. Vasq. l. c. Salas, de leg. d. 20. sect. 2. n. 27. Castrop. tom. 1. tr. 3. d. 6. p. 5. n. 7.

Dico (insinuare videntur) quia absolute docent Episcopum in simili necessitate posse dispensare in impedimento Matrimonii dirimente, & nunquam addunt limitationem, se loqui de occulto; Ergo sentiunt de omni etiam publico, & merito, quia eadem rationes ductæ à

Charitate, & benignitate Pontificis, ita præsumunt adesse aliquando in publico, petinde ac occulto.

19. Puto item, hanc dispensationem concedi debere ab Episcopo, atque peccare, nisi concedat: quia illi iustitia obligat Episcopum (quando rationabiliter iuratur) concedere, ut universaliter docet Suarez de legib. tom. 1. tr. 3. d. 6. n. 6. §. 2. d. n. 8. qui benignius loquitur.

20. Haecenus illius Theologi Consilium, quod confirmari ex Doctrina Perez, de matrim. l. 4. c. num. 6. qui sic habet, Vi Episcopus dispensat in matrimonio dirimente, requiritur, ut illud sit occultum. Si esset casus, quod impedimentum sit publicum, putatur scandalum, si Episcopus dispensaret, quam scandalum cessaret: Omnes enim sciunt per se loquendo, non potest Episcopus ejusmodi dispensationes concedere. Si poneremus impedimentum esse publicum, & simul putarem esse gravissimam necessitatem, posset similiter Episcopus dispensare.

IN IMPEDIMENTO PVBlico ANTE contractum Matrimonium.

21. Quamvis hic casus videatur molestior, tamen ita simili nuper à n. 9. dictum est, molestia in eo durissima est, quod difficilius tanta necessitas innotuit, illi que remediis ita destituta, ut etiam ante contractum Matrimonium possit ab Episcopo in impedimento publico dispensari. At, si in rarissimo casu virgenti illa esset dicta necessitas, cur ex eadem benignitate à Summo Pontifice concedenda non sit ejusmodi potestas Episcopis in presenti casu, sicut in præcedenti? Respondetur etiam in casu presenti concedi Leander apud Bonam part. 11. tr. 8. resol. 3. v. Sed observa.

22. Fac enim, aliquem morti proximum virgere Matrimonium contrahendum cum aliqua puella, ut legitima reddatur proles antea suscepta, vel, ut minuetur honor dictæ puellæ, vel, ut sic sedentur gravi concordia (in quibus casibus n. 10. concessimus Episcopo potestatem dispensandi in impedimento publico existente post contractum Matrimonium, hunc sane propter easdem rationes debemus concedere ante Matrimonium contractum; Et confirmari id potest ex doctrina n. 20. allata à Perez, cum hic, ut supponere etiam debemus, non solum impedimentum sit publicum, sed etiam publica necessitas. Adderem, si forte necessitas publica non sit, reddi eam publicam per prudentem evangelicam potestatem, ut scilicet sic scandalum, quod forte pateret ex ejusmodi Episcopi dispensatione devenerit, possint Leitores prædicta, & sapienter diiudicare.

IN DVBIO, AN EPISCOPVS POSSIT dispensare in impedimento Matrimonii?

23. Si exhibitis diligentibus moralibus, quæ certè haberi omnino debent, dubium sit negativum, an impedimentum verè ad sit, Dispensatione in re nostra non indigemus, nec Episcopi, nec Pontificis, & absque illa procedi potest ad Matrimonium, ut vult Sanch. lib. 8. de matr. d. 6. n. 18. Pont. lib. 8. cap. 13. n. 1. Et nos lib. 1. in Dec. c. 3. §. 7. V. Matr. n. 3. quia tunc possessio sita pro libertate hominis potentis uxorem ducere, solum (quando opus esse, iudicabitur) Episcopus, ad scandalum vitandum declarare, dispensationem non esse necessariam, vel ad cautelam, dispenset. Idem multo magis erit, si probabile sit, impedimentum non adesse.

At verò, si certum sit impedimentum, sed dubium sit, seu dubium sit, an sit tanta necessitas, quatenus requiri haecenus explicuimus, tunc enim verò dubium potest.

AN EPISCOPVS, POTESSTATE M
habeat dispensandi?

Et breviter, Respondeo, non habere, quia in hoc dubio possidet certitudinem impedimenti dirimentis, potestas Episcopi autem est dubia, dubia enim causa non potest dare certam potestatem, ergo ex à me dictis lib. 2. in Decal. c. 3. §. 7. V. Dispens. V. Subditus non potest, se extendere ad dissolvendum certum impedimentum.

24. Dices Episcopus in dubio, an adit sufficiens causa ad votum non reservatum dispensandum, ad jejunium Ecclesiasticum solvendum, ad laborandum die festivo potest dispensare ex receptissima doctrina Doctorum apud Meroll. 2. A. 4. c. 6. dub. 3. n. 107. & Diana p. 1. n. 3. 19. 29. ergo, & in casu nostro.

Respondeo, Nego consequentiam, quia potestas dispensandi in votis non reservatis, & ceteris praedictis est certa in Episcopo, ut omnes docemus, & sic operari supra dubiam causam, in praedictis potest; At in Episcopo non adest potestas dispensandi in casu nostro, id est in impedimento, ergo non potest operari circa certum impedimentum, & ex alia parte, causa dubie sufficiens, non potest Episcopo dare certam potestatem, ut dictum est.

Adde, totam hanc potestatem esse ex praesumptione voluntatis Pontificis; At in re tam gravi, quis illam in dubio praesumere audebit?

Quid si Episcopus putet, se habere causam, sed deinde post datam dispensationem, inveniat, se errasse, hoc est causam illam non adfuisse? Respondeo, id me dicturum infra c. 12. §. 1.

In casu obtema dispensationis subreptitia: An aliquid possit Episcopus.

25. Non dubitant aliqui, ut Glossa, Hostiensis, Ceteri, alique apud Castrop. *max citandum*, affirmare, posse Episcopum firmam per suam dispensationem reddere eam dispensationem, quam aliqui forte subreptitè habuerunt à Summo Pontifice, quali jam Summus Pontifex eam velut imperfectam concesserit, quae possit perfici ab Episcopo. Sane Pontifex 1. 8. c. 13. n. 7. incertus de hac potestate est, quia eam videtur Sacer Textus 6. quia circa de consanguinitate, concedere. Verum nos nullatenus incerti esse debemus, quia illum admittere non possumus, perinde non admittunt Castrop. A. 4. de mar. p. 2. c. 1. n. 20. Aver. 9. 19. de mar. s. c. 2. V. O. 1. 2. Vers. O. 1. 2. addiderunt. Perez d. 43. s. c. 6. alique nulli enim illa conceditur, & Textus aliter solum permittit Episcopo, ut propter multas difficultates separationis, diffimulet, si Matrimonium sit nolum, & à conjugibus validum reputetur. Adde posse dici, illam fuisse peculiarem concessionem pro illo speciali casu, non vero legem universalem.

26. Hæc quoad Episcopum. An autem dispensatio bona fide à Summo Pontifice impetrata sit deinde inveniat subreptitia, possit aliquando praesumi ratam, & firmam haberi ab eodem Pontifice, dixi lib. 1. in Decal. c. 3. §. 7. V. Dispens. n. 8. & 9.

CAPUT V.

An alii à Summo Pontifice, vel Episcopo possint aliquid in impedimentis Matrimonii.

1. Potest dubitari Primò de Vicario Episcopi. Secundo, de Capitulo Sede Vacante, Tertio, de Regularibus per privilegia. Quarto, de Commissario Bullæ Cruciatæ.

Vicarius Episcopi.

2. Quoniam hæc potestas dispensandi in praedictis, necessitatibus est ordinaria Episcopo, ideo ea delegabilis est. Quare specialem concessionem ejusmodi potesta-

tis suo Vicario, seu alteri poterit Episcopus communicare; Lege Sanch. 1. 2. mar. d. 40. d. n. 12.

3. Verum advertite, hanc potestatem Vicarium non habere ex vi Vicariatus, sed debere specialiter ipsi ab Episcopo concedi, ut notat Sanch. 1. 2. de mar. d. 40. n. 12. Castrop. d. 4. de spons. p. ult. §. 1. n. 14. G. Hurt. d. 26. diff. 2. num. 7. alique.

Capitulum Sede vacante, ejusque Vicarius.

4. Sane poterit Capitulum, quia Sede Vacante, succedit in tota Iurisdictione Episcopi, Vicarius autem ipsius poterit quidem, sed ex speciali concessione, non vero ex vi Vicariatus, juxta dicta num. preced.

Regulares.

5. Nullum circa hoc, ut habet Sanch. 1. 8. marim. d. 6. n. 28. Religiosi privilegium habent, nisi aliqui ex illis possint dispensare cum infidelibus existentibus in remotissimis Regionibus. Et quidem (ut constat) in impedimentis solum lute Ecclesiastico inductis. De qua re vide Sanch. loc. cit. n. 29.

An vero possint dispensare in petitione debiti, si superveniat legitimis conjugibus Affinitas ex copula illicita, dicam *max cap. 6. n. 4.*

Commissarius Bullæ Cruciatæ.

6. Potestas, quæ Commissario hæc conceditur super hac re, illa una est, quæ cum quibusdam conditionibus possit is dispensare in impedimento Affinitatis, contracto ex copula fornicaria. Id ut explicetur, habet præ oculis, ipsa verba Bullæ, apud Lud. à Cruce in *Exposit. Bull. Cruc.* in initio operis, in quibus ea potestas Commissario conceditur.

Item (ait Summus Pontifex) Reverendo Episcopo, qui Commissarius deputatur, autem facultas dispensandi in foro conscientie dumtaxat nullis datis literis, seu per Confessorem laceratis cum his, qui primo & secundo Affinitatis, ex fornicatione contracta, gradibus conjuncti, Matrimonium contrahere, dumtaxat post Concil. Trid. illius formam servaverint, ac impedimenta hujusmodi occulta sint penitus, & alter contrahentium, tempore contracti Matrimonii impedimenti ignarus existerit, & quod de nullitate prioris consensus prius certificati, sacraque (si videbitur ad evitanda scandala) causa nullitatis Matrimonium inter se, etiam secreta de novo contrahere possint, proindeque suscipiant, & suscipiantur exinde legitimam decernendo. Hactenus Bull. Discurre nunc per singulas clausulas.

Qui Commissarius deputatur.

7. Ne ignores Commissarium hunc, cui Pontifex prædictam potestatem concedit, residere in Hispania, qui tamen substituit alios in singulis Provinciis, quibus eam potestatem subdelegat. Ille vocatur Commissarius Generalis, hi Commissarii Provinciales.

8. Inquiri jam primo, quo jure Generalis hanc potestatem Provincialibus Commissariis concedit?

Respondeo, quia hæc potestas Generalis Commissario est concessa omnibus successoribus, ideo ordinaria est, atque adeo delegabilis. Adde, id peculiariter concedi à Pontifice Commissario Generali, ut num. seq. jam jam explicabo.

9. Inquiri Secundo, An Commissarius Provincialis, qualis, est noster Archiepiscopus Panormitanus pro tota Sicilia, possit hanc eandem potestatem dispensandi in dicto impedimento subdelegare alteri tertio, seu Commissariis specialibus, quos ipse Commissarius Provincialis solet in singulis Civitatibus constituere, quosque vocemus, distinctionis gratia, Commissarios particulares?

10. Respondeo, Ex vi prædictæ Bullæ mihi videtur, non

non posse, quis quamvis Commissarius Generalis possit suam potestatem amplissime concedere Commissariis Provincialibus; sic enim habent verba ejusdem Bullae: Item, ut (Commissarius Generalis) Deputare possit Commissarium in singulis Provinciis per locorum Ordinarios, quorum conscientia onerantur, previa materia deliberatione, approbandos cum simili; vel limitata potestate.

11. Tamen, nihil Pontifex concedit, ut ii Provinciales possint deinde alteri tertio eam potestatem communicare. Confirmatur Primo, quia, quamvis Delegatus Principis, etiam ad universitatem causarum, possit alium subdelegare; nihilominus hic alius non potest tertium delegare, ut recte probant Sanchez lib. 3. *matrim.* dub. 3. n. 9. Meroll. 2. 3. d. 7. cap. 4. num. 105, alios citans. Alique & ego mox num. 14. latius dicam. Confirmatur Secundo, quia praedicti Commissarii particulares, & tertius quicumque non deputari solent, nisi ab ipso Commissario Provinciali, & non per locorum Ordinarium, ut requiritur ad Summo Pontifice ad concedendam potestatem illam, &c.

12. Dixi autem (Ex vi praedictae Bullae) nam, si ad sit aliqua peculiaris dispositio magis ampla, non erit mirum, si extendatur potestas: Sanè nostro Archiepiscopo Panormitano Commissarius Generalis hanc potestatem subdelegandi in hunc modum concedit, vide *In lit. Deputationis Commiss. hujus Regni, qua servatur apud dictum Archiepisc.*

Quoniam in Regno Sicilia sunt Dioeceses distinctae, nec Archiepiscopus potest per se ipsum in omnibus providere, ideo concedimus, ut ipse valeat per singulas Dioeceses nominare, seu eligere Commissarios particulares in Dioecibus, vel locis, ubi ipse necessarium iudicabit, quibus nos concedimus facultatem exercendi munus Commissarii in iis locis, pro quibus fuerint designati, dummodo servent Bullam Pontificis, instructionemque, &c. Hæc ille.

Vides autem, qua ratione in hac dispositione non ipse Archiepiscopus subdelegat, sed solum nominat, seu eligit personas, quibus Commissarius ipse Generalis potestatem concedit, quæ est doctrina, valde communis apud Doctores, ut Sanchez, Meroll. Pont. mox citandi in aliis materiis.

Vides item, hos debere esse approbatos ab Ordinario; Id enim vult Bulla Pontificis, cujus verba attulimus num. 10.

13. Sed remanet illa difficultas. An Archiepiscopus possit pari modo eligere aliquem v. g. Theologum, non ad totum dictum munus Commissarii, sed solum ad valendum dispensare in vna aliqua causa (v. g. in impedimento matrimonii ex copula illicita, altero nesciente, &c.)

Respondeo. Aliquis difficulter id concedet, quia finis Commissarii Generalis, & verba prædicta ejusmodi concessionis, solum volunt, ut singulae Dioeceses, vel loca habeant suos Commissarios ad omnes causas, non vero separatim ad vnam, vel alteram, quam separationem non videtur posse fieri ab hoc Archiepiscopo, cum eam in mandatis non habeat. Constituat ergo Theologum illum, sed semper cum dicta Approbatione Ordinarii, absolute Commissarium, & sic tunc procedet.

Aliquis autem concedit pro Approbatione prædicta, quia cui conceditur totum, videtur concedi pars. Hæc, cuinam ex his sententiis hæere debeam? Tu tua sapientia ad alterutram me, Lector, impelle. An vero ex dictis, & ex doctrina Sanchez lib. 3. *matrim.* d. 3. n. 18. Meroll. tom. 3. d. 7. c. 4. Pont. lib. 5. cap. 16. n. 108. & c. 28. num. 2. sine, aliorumque, colligi valeat, posse etiam valide sic dispensare Archiepiscopum?

Ex nunc ego dispenso illud v. g. impedimentum ex copula illicita modo supra dicto exortum, dispenso, inquam, pro illa vel illis personis, pro quibus talis Theologus iudicaverit esse dispensandum. Tu, idem Lector, iudica.

14. Dices, Possumusne affirmare, Delegatum, atque

adeo Commissarium Generalem Cruciatæ potest delegare aliquem, vel aliquos, quibus dicta potestas subdelegandi, saltem ex eo capite, quod sit Delegatus Archiepiscopi noster possit subdelegare, habet illum, &c.

Respondeo Primo, esto possit: unde habet, quod facto sic subdelegaverit? Ego sanè contrarium dico, nam Commissarius Generalis modo n. 12. potestatem à se subdelegari nominatos à Commissario Provincialibus; ergo videtur excludere ipsos Provinciales Commissarios ab ejusmodi potestate subdelegandi.

Respondeo Secundo, me ideo dixisse (sic posse) non communiter reprobatur. Audi Merollam 17. d. 3. n. 105. questionem hanc discrete resolvendam, (ait) Delegatus Principis possit delegare cum potestate delegandi causam sibi commissam? Et respondet, apud dictum Merollam dicit, forsitan posse, si per ordinarius. Rursus esse potest, quia Delegatus Principis, si per ordinarius, quoad causam sibi delegatam, sed de probabile Ordinarius posse delegare cum potestate delegandi, ergo multo magis id poterit Delegatus Principis. Verum hac sententia communiter reprobat. Quia delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, cum Delegatus Principis solum reperitur in iure cruciatæ, posse subdelegare, & nullibi concedatur, quod potestatem subdelegandi, id non poterit. Et idem dicitur est à fortiori de Delegato ad universitatem causarum, propter eandem rationem. Ita tenet Glossa, Felinus, et Alexander, Bernab. Maranta, Manducius, quæ citantur à Sanchez lib. 3. *matrim.* d. 3. n. 9. Dignus ratio de Ordinario, & Delegato, Nam Delegatus non habet facultatem ultra sibi commissam, & Ordinarius per se habet facultatem, & Iurisdictionem universalem per se, per nomine exercet, hæc tenet Merolla.

Respondeo Tertio. Si Commissarius Generalis potest, se posse hanc potestatem subdelegare, communicare Commissariis Provincialibus, sine illam ipsam recte communicasset, & non esset vius modo illud num. 12.

Atque hæc nimis fortasse pluribus, sed fortassis da sententia cuiusdam Theologi, cui hæc non obicilis visa est.

Dispensandi.

15. Hinc inquiri. An Commissarius possit dispensare in dicto impedimento sine vlla compulsionem, vel in favorem Cruciatæ?

Respondeo. In aliis casibus, in quibus commissarius dispensare potest, dicitur in Bulla, ut is habeat potestatem dispensandi & componendi; unde videtur etiam hoc, de quo agimus idem esse dicendum. Verum non est omnino certum, illud (componendi) edicere causam nostram. Nam primo, in Bulla dicitur, Datur potestas Commissario dispensandi, & componendi in constitutione legatorum, & datur potestas dispensandi, & componendi in irregularitate contracta, &c. Deinde vero dicitur, Item dispensandi in Affinitate orta ex copula, &c. Nec in prioribus casibus poni illud (componendi) novum in nostro? Nihilominus puto non esse recedendum praxi, quam video hic adesse, dandamque esse dispensationem juxta qualitatem personarum, & delicti. Quæ praxis maxime innititur in eo, quod omnes concessiones hujus Bullæ tendunt in subsidium temporale Cruciatæ. Sanè D. Franciscus Salerni Commissarius, Sede Vacante, non multis abhinc annis hanc dispensationem concessit cuidam pauperi cum onere elargiendi, talis concessio quinquæ, hoc est tarenos Siculos sex, in subsidium Cruciatæ, & potuisset minus, si dispensandus propius fuisset.

Idem propter easdem rationes, puto dicendum de dispensatione ad petendum debitum conjugale in eam quem dicimus infra cap. 6. n. 3.

In foro Conscientie duntaxat.

16. Non ergo hæc dispensatio à Commissario expedienda est publice. Hinc praxis est, ut speratur dispensatio pro quodam determinato matrimonio invalido ex dicta Affinitate copulæ illicitæ non nominatis personis, explicato tamen distinctè gradu primo, (vide mox c. 9. §. 7. n. 2.) vel secundo rectæ lineæ, vel transversalis (nam ultra non extendi hoc impedimentum ex copula fornicaria. dictum est supra satis) quibus, vel dispensat oretenus Commissarius, facta compositione, de qua modo dictum est, vel dando literas, in quibus nullus nominatur ex dispensatis: quæ tamen litteræ statim erunt lacerandæ, ut dicitur in Bulla.

Dummodo, &c.

17. Hic ponuntur Conditiones quinque, sub quibus solis, potest Commissarius prædictam dispensationem concedere: autem positis, potest etiam si facilis esset aditus ad Pontificem, quia hæc restrictio non ponitur in Bulla.

18. Prima conditio est, ut matrimonium reperitur contractum juxta formam Concilii Tridentini, id est coram Parocho, & Testibus, & insuper cum debitis Denunciationibus, nam sine illis non dicitur servata forma Tridentini. Quod si Episcopus, vnam, vel omnes has Denunciationes dispensavit, jam servata fuit Tridentini forma, ut latè habes apud Bardi, in Bulla Crue. p. 3. ar. 3. c. 3. §. 1. num. 2. qui notat, si vna tantum omittatur, quamvis cum culpa, matrimonium adhuc dici contractum sub debita forma, quia levis est omisso, quando tamen Parochus est certus non apparere pro illo matrimonio vllum impedimentum.

19. Secunda, ut idem matrimonium fuerit contractum bona fide, saltem ex parte vnius ex conjugibus, qui ignoraverit intercessisse ejusmodi impedimentum Affinitatis ex copula illicita. Quando ergo uterque conjux impedimentum novit, nihil illis concedere potest Commissarius. Olim quædam seivit suum impedimentum, sed deinde ex aliorum dictis sibi persuasit, illud non adesse: apparuit tamè clare post contractum matrimonium: fuitne matrimonium illud bona fide contractum? Respondi affirmativè, quia jam sine dolo, sine fraude contractum fuit.

20. Tertia, ut impedimentum sit occultum, Quando autem hujusmodi esse, estimandum sit, mox dicam n. 25. & sequ.

21. Quarta, ut alter impedimenti ignarus certificetur de nullitate prioris consensus, tacita, si videbitur, causa nullitatis. Quare, si hæc certificatio facta non fuerit, non valere dispensationem, merito docet Trullench, in Bull. Crue. lib. 2. §. 4. dub. 1.

22. Quinta, ut adsit necessitas ea scilicet, quæ, si illud matrimonium dirimeretur, periculum esset alicujus scandalum. Quoniam vero ex dissolutione matrimonii, existente impedimento occulto, faciliè mulieris fama jacturam pateretur, innuptaque facile remaneret, ideo regulèrè semper adest ejusmodi quarta conditio: si nihilominus in aliquo raro casu, scandalum nullum timeretur, non poterit tunc Commissarius dispensare.

23. Si autem postquam dispensatum fuit, divulgetur publice forte impedimentum, tunc à Pontifice petenda est obtentæ dispensationis ratificatio, & interim pro foro externo erunt conjuges separandi, quia pro externo foro non valet Commissarius dispensare. Quod idem observandum est quoties in foro Conscientie dispensatur in quocunque alio impedimento occulto.

24. Hi tamen occultè dispensati, sed deinde cognito publice impedimento, si copulam habeant, non peccant peccato fornicationis, quia verè conjuges sunt, sed fornicati, si ea copula sciatur, peccant, vel contra reveren-

tiam debitam Ecclesiæ; vel ratione scandalum, &c.

25. Sed quandonam impedimentum hoc dicitur occultum?

Respondeo, Ad hunc effectum, ut possit dispensare Commissarius (idemque dic de aliis impedimentis, & delictis, quando dispensari, vel absolvi conceduntur, ut occultum) cum non intendatur, nisi obviari scandalo publico, illud dicitur occultum, quod non est publicum, nec famosum, nec manifestum, nec notorium. Quare quamvis probari per duos Testes planè possit, adhuc dicitur occultum, Vide Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 3. 4. n. 55. Verricell. in Quæst. Mor. ar. 3. quæst. 51. num. 1. aliosque ab ipso citatos. Ut ergo publicum sit, & non occultum, debet esse cognitum à majore parte Collegii, vel Viciniæ, vel Communitatis, ubi inveniantur, saltem personæ decem. Sed certè (ut nos lib. 9. in Decalog. cap. 3. §. 2. num. 10. advertimus) prudentis arbitrio id maxime relinquendum; nam aliquando in magna Civitate, etiam si decem rem aliquam sciunt, non dicitur publica in ea Civitate, nisi forte in iis circumstantiis in quibus faciliè res ad alios divulgabitur.

26. Quando impedimentum est deductum ad forum contentiosum, sanè dicitur publicum, deducitur autem ad dictum forum per citationem partis. Quare antè illam, etiam si delatum sit ad Iudicem, non dicitur ad forum contentiosum esse deductum, neque ex hoc capite publicum, esto ex alio ex prædictis.

27. Addit Sanch. duo loc. cit. Castrop. de Bull. Crue. d. v. p. 11. num. 8. Bardi in Bull. Crue. p. 3. ar. 3. cap. 3. §. 2. Primum, esse ex hoc eodem capite occultum, si, quamvis fuerit deductum ad forum contentiosum; tamen per sententiam, sive Interlocutoriam, sive definitivam, causa fuerit expedita in favorem Rei, etiam si Testes in favorem, fuerint falsi, quia tunc remanet, ut erat prius, id est non probatum, quicquid dicat Suar. de Censu. d. 43. §. 3. qui immerito negat de Interlocutoria. Nam infamia delicti etiam aufertur per sententiam Interlocutoriam, quæ pronunciat expedita judicia nihil probare; esto igitur possit iterum dictum delictum, seu impedimentum deduci in Iudicium, si nova indicia apparerent, sed jam tunc non apparent; ergo nunc remanet ex hoc capite occultum.

28. Addit Secundo, esse adhuc occultum impedimentum, si sciatur, v. g. copula illicita, sed in eo loco nesciatur, esse impedimentum, quia jam sic cessat scandalum quoad Matrimonii contractionem.

29. Adde ego alia quatuor ex Doctoribus M. Paulo Leone in praxi ad liter. Penitent. p. 2. initio. Portell. ap. Dianam p. 8. r. 3. ref. 110. & aliis, nam Primò, placet permixtè mihi ea doctrina, quæ docet, non posse à Delegato dispensari in impedimento, vel absolvi illud delictum, si quando in potestate quam delegat Superior, dicat: Dummodo impedimentum, seu delictum sit omnino occultum, quod solet dici, quando delictum, unde oritur impedimentum, est enorme; quia illud (omnino) explicatur (totaliter, & indistinctè) tunc ergo, nec publicum esse debet, nec probabile, lege Verricelli loco citato num. 8.

30. Secundò. Si res sit occulta in eo loco, ubi expedienda est dispensatio, & alibi sit publica, eritne in re nostra adhuc occulta?

Respondeo. Erit, quando abest periculum, ut postea etiam ibi manifesta fiat. Quia esse impedimentum occultum, ibi verificari, solum oportet, ubi Dispensationis favor impenditur.

31. Tertiò. Si delictum, seu impedimentum deductum fuit in Iudicium, & in eo fuit punitum, notoriumne erit?

Respondeo, in re nostra notorium erit, non occultum; publica enim pena publicum notat delictum. Idem dic, si adhuc causa examinatur, saltem, quia est in proximo periculo manifestationis.

32. Quartò. Quid, si delictum in Iudicio, nec fuit punitum, nec absolutum, quia non potuit probari, Unde

Vnde veluti negativè cessat iudicium?

Respondeo, tunc ex Glossa in C. Omnipotens de Acusat. V. Denuncietur, post annum elapsum dicitur, & erit, quantum est ex hoc capite, occultum, quia, quod probari nequit, presumendum est, non adesse.

Matrimonium an secretè contrahere possint.

33. Magna est controversia. An Matrimonio, quando revalidandum est, debeat adesse præsentia Parochi, & Testium, de qua re ego pluribus, infra Tract. 4. de conf. cap. 4. num. 3. sed hic ejusmodi quæstio locum non habet, quia, quamvis in aliis casibus illa requireretur, hic nequaquam requiritur; siquidem expresse Pontifex concedit, ut secretè possit ejusmodi matrimonium revalidari, & merito, tum quia scandala sic vitantur, tum, quia jam supponitur matrimonium illud in facie Ecclesiæ, hoc est cum dicta Parochi, & Testium assistentia, fuisse celebratum.

34. Quod si eveniat, ut deinde fiat impedimentum publicum, & debeat peti pro foro externo dispensatio juxta dicta n. 23. debeat advocari Parochus cum Testibus, ut nos h. c. dicimus, notatque Trolle, l. 2. §. 4. d. 1. n. 7.

Prolem susceptam, suscipiendamque ex indè legitimam decernendo.

35. Hanc legitimationem valere solum pro foro Conscientiæ certum sit, quia tota potestas Commissarii est pro interno foro dumtaxat. Quare, in foro tantum Conscientiæ poterit sic legitimus promoveri, ut habet Sanch. lib. 8. matr. d. 6. num. 25. ad Ordines Sacros, Beneficiaque Ecclesiastica recipere.

36. An possit ex vi hujus legitimationis succedere in bonis temporalibus, perinde, ac legitimus, quæstio est inter Doctores, mox citandos, quos adisi placet: Illud recole, ex alio capite, nimirum ex vi bonæ fidei, qua saltem alter ex conjugibus Matrimonium contraxit, prolem, de qua agimus, legitimam esse, tum per leges civiles, tum per Canonicas. Vnde tam ex hoc capite poterit succedere in bonis temporalibus. Lege Sanch. l. 8. matr. d. 34. n. 46. aliosque à me citandos, infra lib. 2. de irreg. c. 17. §. 2. n. 2.

CAPVT VI.

Quis possit dispensare ad petendum debitum, si quando conjugibus superveniat dicta affinitas ex copula illicita.

1. **Q**uomodo oriatur hoc impedimentum diximus supra tr. 1. c. 12. §. 3. hic, quisnam illud dispensare potest, erit breviter dicendum.

2. Potest Primò, Episcopus respectu suarum ovium, etiam si aditus facilis sit ad Summum Pontificem, nullaque urgeat peculiaris necessitas, idque saltem ex consuetudine tam legitimè introducta, ut habet Pontius, l. 8. c. 13. n. 9. Sanch. l. 8. matr. d. 12. n. 13. Castrop. de spons. d. 4. p. vlt. §. 1. num. 16. alique quidquid negat Hurtadus d. 26. d. 2. n. 8. de marr. Ejus Vicarius non potest, nisi ipsi specialiter ab Episcopo ejusmodi potestas concedatur, quia est regula generalis apud Merollam, t. 3. d. 7. de Iurisdict. Vic. c. 6. a n. 128. aliosque ab ipso citatos, Vicarium ex generali commissione Vicariatus, non posse ea dispensare, quæ sunt voluntariæ Iurisdictionis, sed solum, quæ sunt Iurisdictionis necessariæ, at dispensare, est actus Iurisdictionis voluntariæ, ut omnes apud eundem docent.

3. Potest Secundo, Commissarius Bullæ Cruc. sic enim habet Bulla:

Item Commissario datur facultas dispensandi in simili Affinitatis impedimento super debiti exactione in eodem foro conscientia tantum.

4. Rodriguez, & Villalobos apud Bard. de Bull. p. 3. tr. 3. cap. 5. n. 2. extendunt hanc facultatem Commissarii, ut possit dispensare ad petendum debitum conjugum, cur id interdicitur ratione cognationis, quæ tualis, contractæ, cum altera conjugum. Sed minus eos refellit Sanchez l. 8. matr. d. 15. num. 13. Trull. apud Bard. & ipse Bard. l. c. alique, quia Commissarius concedit dispensationem ad petendum debitum, quod impedimentum supervenit ex Affinitate orta ex cognatione, at cognatio spiritualis nullo modo dicitur Affinitas. Quare à diversis non potest fieri illatio, ut que dicas, concessio majori, intelligitur concessio minus, id enim verum habet, quando minus continetur in majori, non verò, quando est diversum.

5. Religiosi privilegiati, quales sunt, qui committunt cum nostris Privilegiis, possunt in prædicto casu Affinitatis supervenientis dispensare ad petendum debitum post ablata vivæ vocis oracula, quia hoc Privilegium habetur per Bullam, ut fuscè probat Thomas Hurtadus, 2. mor. q. tr. 11. cap. 1. a n. 1193. & G. Hurt. de marrim. diff. 2. n. 8. Lotth. tr. 1. Res. quæst. 1. ar. 5. d. 1. p. 11. Tract. 8. Resol. 16. ubi, an extra confessionem dicens de dispensatione ad petendum debitum, qui cum Voto simplici Castitatis Matrimonium contraxit, bravit?

6. Duo adverte. Primo, pro nostris requiritur communicationem hujus Privilegii concedat Pater Generalis, vel Provincialis; ita enim id restituit nobis inter Gener.

7. Secundo, Dispensationem hanc posteriorem ad petendum debitum ab eo, qui cum dicto Voto huius Matrimonium non posse dispensari à Commissario Crucis, quia hoc ipsi nullibi conceditur.

8. Quæres. Potestne Episcopus? Respondeo, neg. G. Hurt. l. c. n. 9. quia id esset (inquit) dispensatio in voto castitatis, quoad aliquem actum, ad quem non tendit Episcopi potestas, quia Votum Castitatis et huiusmodi Pontifici reservatum. Sed profecto affirmandum puto; idque saltem ex consuetudine, ut dicit, L. 1. de Decal. cap. 16 §. 4. n. 43. (quem locum recedere, notat inutile, quia ad rem multa) idemque docet metius Call. de spons. d. 4. p. vlt. §. 1. n. 17.

CAPVT VII.

De causis dispensandi in impedimento Matrimonij.

§. I. Præmittuntur aliqua de his causis in votis.

1. **A**d Dispensationem quamcumque requiritur ratio rationabilem, & proportionatam, large dicitur cum Sanchez, l. 8. matr. d. 18. & Castrop. l. mor. citatis, aliisque, qua deficiente, dispensatio ab inferiori Superiore facta, illicita est, & nulla, sed ut vult Call. T. 1. tr. 3. d. 6. p. 8. §. 1. alios citans, valida; licet illicita fiat (ut etiam si à te petatur) à Superiore, vel ab inferiore in propria lege.

2. Et quidem Cætanus, alique apud Sanch. mor. citatum peccare mortaliter ait Superiorem, si sine causa dispenfer in sua, vel prædecessoris lege, nisi pariter materia exculset, sed tamen regulariter solum veniale peccare, tum Superiorem, tum subditum sine causa ex petentem tenent alii, sentitque Sanch. l. 8. d. 8. n. 7. Dian. p. 1. tr. 10. de legib. ref. 32. & ref. 35. & Lamy l. 1. tr. 3. resol. 6. & sequent. Valent. Suarez, aliqueque opinantur, qui addit, ea jam obtemperanti, ne peccatum quidem veniale esse; ex tunc, nisi ad sit scandalum, & grave damnum aliorum, quale esset, ait Sanchez, l. c. alios minus gravari, ex eo, quod alii absque causa, lege solvendi debita liberarentur.

3. Nota tria. Primo, nisi expresse dispensans dicat, de sine causa dispensare, semper intelligitur dispensare cum

causa, quia non possumus presumere, nisi clare constet, peccatum alterius.

4. Secundò. Qui potens dispensare in lege Superioris, dispensat prudenter, puta cum morali præcognitione causæ, & circumstantiarum, putans bona fide, se habere causam dispensandi, cum tamen causa non adit, valde concedit dispensationem ex Sanch. lib. 8. *mar. d. 17. p. m. 11*. Azor. Ioan. Sanch. Suar. Rebell. *ll. mox citandis*, quique tunc enim credendum est ad tollendos scrupulos ratam fieri à Superiore dispensationem, sed invalidam hanc dispensationem, docet esse Castrop. *l. 6. §. 2. num. 5*. Pont. Bonac. Baldell. *ll. mox citandis*, alique, quia bona fides excusat à peccato, sed non dat actui valorem. Veraque sententia mihi probabilis apparet.

5. Tertiò. Si Pontifex committat. Episcopo, v.g. ut dispense præcognitione causæ, Episcopus vero sine eadem causæ præcognitione, atque adeo imprudenter dispense, cum tamen in rei veritate adit causa sufficiens ad validam eam dispensationem esse, contendit Pont. lib. 8. *cap. 14. n. 8*. Bonac. *quest. 2. de legibus p. 3. num. 8*. Baldell. *lib. 5. d. 5. n. 4*. Castrop. *loc. c. §. 2. num. 5*, quia, si causa cognita non est, movere dispensationem non potest: & sic dispensatio effectus facta ab Inferiore sine causa, atque adeo nulliter. At Sanch. lib. 8. *de matrim. d. 34. a. num. 2*. Suar. *de legibus lib. 6. cap. 19*. Ioan. Sanchez *d. 54. num. 39*. Rebell. *lib. 3. quest. 5. n. 12*, distinguunt; si episcopus (aut) commisso sic habeat: *Dispenses si preces veritate nitantur*, valde erit valde probabiliter in foro. Conscientiæ dispensatio, quia iam adest re vera causa, ut supponimus, quamvis in foro externo, si causa notoria non esset, iudicetur nulla. Si vero commissio sic, vel simili modo se habeat: *Si per diligentem examinationem inveneris præcognitionem nulli, invalida erit dispensatio*, quia tunc illa præcognitio causæ requiritur, ut forma necessaria ad dispensationis valorem. Sanè, nec Pontium, nec Sanchez improbabilitatis diminui audeo. His præmissis accedamus propius ad nostram, quæ non innotuit.

§. II. De causis in particulari dispensandi in impedimen-

tiis Matrimonii.

1. A. Sex edæci huiusmodi causæ solent, ut est A. Pyrrhum Coar. in *praxi lib. 7. cap. 2. & Barb. in Tract. *sess. 22. cap. 5*. Sanchez lib. 8. *d. 19*. Diabam *p. 8. tract. 1. res 93*, ad angustiam loci, ad Paupertatem, vel incompetentiam datis, ad grave periculum litis vel inimicitie ad ratem excedentem fœminæ, ad conservatiorem familie illustis, quo reducitur merita in Ecclesiam personæ petentis dispensationem, ad infamiam fœminæ periculum, vel gravis scandali timorem, ad largi elemosynam, Nonnihil explicationis addamus singulis.*

Angustia loci.

1. Si mulier in loco, in quo habitat, ob ejus angustiam virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis, cui possit nubere, non inveniat, est sufficiens causa, ob quam Pontifex dispense, ut dicta mulier nubat cum consanguineo, vel Affine.

3. Notanda autem hic sunt quinque. Primò. Ad verificandam hanc causam, satis est, si consideretur proprium oppidum, ubi mulier degit, quia molestum est mulieri relinquendo suos, nuptias extra suum oppidum, etiam in loco vicino, conquirere. Suburbia tamen, nisi forte per unum circiter milliare distent, non essent extra propriam Civitatem, ut notavit Conradus *loc. cit. cap. 5. num. 42*.

4. Secundò, in numerosa Civitate difficile est, non invenire parem, qui non sit coniunctus cum muliere, facile in minus frequenti oppido, nam propterea additur aliquando in Brevi dispensationis (*modo ejusmodi apud non excedat numerum recentiorum secularium*) licet fatetur, non semper addi, quia non potest negari,

Par. III.

aliquando, etiam in loco frequenti par mulieris, qui coniunctus non sit, nequaquam inveniri.

5. Tertiò. Ut expendatur, an in aliquo loco inveniat vir non coniunctus paris conditionis cum fœmina, expendenda prudenter sunt qualitates, & conditiones personarum. Nam primò, debent semper excludi coniugati, Religiosi, ordinati in Sacris, hi enim utpote impediti, non possunt cadere in considerationem Nuptiarum. Secundò excludendi item sunt moraliter inepti, ut sunt aliqui intractabilis ingenii, perditorum morum, &c. Tertiò, non est item habenda ratio illorum, qui valde impares sunt fœminæ, ut qui sunt valde pauperes respectu facultatum Mulieris, vel qui sunt valde exigui, vel provectæ ætatis respectu ipsiusdem. Nota illud (valde.)

6. Quarta. Si, omnibus his expensis, solum inveniat unus, aut alter paris conditionis, adhuc persistet causa hæc, nam non est restringenda mulier ad unum, vel alterum, respectu cuius forte fœmina antipathiam habet naturalem, & rectè Sanch. *loc. c. n. 14*, notat hanc causam non esse strictè, sed morali modo verificandam, facile esse, si communiter in eo loco non inveniat vir paris conditionis, &c.

7. Quintò. Si petatur dispensatio in gradibus propinquioribus, puta in secundo vel tertio gradu ab eodem stipite, non solet aliquando, esse sufficiens hæc sola causa ab dicta angustia loci, nam propterea requiritur alia causa, qualis esset illa, ut si extra dictum locum nubere cogeretur. Dos quam mulier habet, insufficientis esset, ad nubendum pari. Et quidem universale est, secundum G. Hart. *d. 26. mar. diff. 3. n. 13*, & apud Dian. *p. 8. r. 3. res. 93. V. Adverte etiam*, ut, quando una causa non sufficit, plures vnitæ sufficiant.

Dixi (*non solet aliquando*) nam ceterum quilibet Pontifex styli observat, quem mavult.

Paupertas, vel Incompetentia dotis.

8. Si mulier dote careat, vel careat congruenti cum qua iuxta ipsius conditionem possit virum non coniunctum paris conditionis invenire, est causa ad dispensandum sufficiens.

9. Notanda autem sunt tria. Primò, si fœmina habeat parentes divites, qui cogi possunt ad eam dotandam, ea non dicitur carere dote. At, si solum habeat alios etiam fratres, qui ad ipsam dotandam cogi non possunt, vel, si habeat solum spem, immo, & ius ad aliqua bona sibi ab intestato forte proventura, carere dicitur dote: Ita Sanchez lib. 8. *mar. d. 19. n. 27*, & Averl. *quest. 9. mar. sect. 4*, quia de præsentibus verè pauper est, & ut suppono certa non est de vicina successione. Et rectè Sanchez *loc. cit. num. 26*, ait, si Parentes puellæ nunc non valent dotare filiam, ne dotando, ipsi secundum eorum statum indigeant, filiam esse pauperem, quamvis post eorum mortem, sit successura in hereditatem sufficientem.

10. Quid, si deinde, mortuo, v. g. consanguineo, ipsa ab intestato succedat ejus bonis, vel ab amico donationem, vel legatum acquirat, vel thesaurum inveniat, &c. persistetne causa hæc Incompetentiæ Dotis?

11. Respondeo. Si hæc eveniant post contractum matrimonium cum consanguineo, vel Affini, dispensatione præcedente, persistet dispensatio & Matrimonium, quia iam semel validum matrimonium ex dispensatione dicta legitima data, à nullo eventu infirmari potest. Idem dicam infra *cap. 12 §. 3. n. 9*, si hæc eveniant post concessam, & expeditam legitimè dispensationem, idque saltem probabiliter, quem locum lege.

12. At verò, si hæc eveniant ante dispensationem expeditam à Delegato, vel ante dispensationem à Pontifice concessam, maior est difficultas. Distingunt Doctores sic: Si Mulier tempore, quo verificanda est hæc causa paupertatis, id est, vel ante expeditionem Delegati vel ante concessionem Pontificis ea bona, vel per modicissimum tempus accepit, quamvis statim alteri donaverit, non potest dici pauper, unde nulla esset sequens

dispen

dispensatio concessa ex causa paupertatis, vel incompetencie dotis, quia, si acceptavit ea bona, etiam per unicum momentum, dives dicitur, secus quolibet distissima potest pretendere dispensationem ob paupertatem per similem renunciationem suarum divitiarum, quod nimis alienum est à mente Pontificis dispensantis ob causam paupertatis.

23. Hoc intelligit Aversa l. c. quando scemina, consultò renunciat, ut deinde iam pauper effecta, dispensationem petat. Putat enim, si qua mulier bona fide resundat sua bona alicui ob alios fines, & deinde per novum consilium, velit nubere, careatque dote, tunc posse petere dispensationem ob causam inopie, quia sine fraude, sine dolo, verè pauper de præfenti est. Hoc & cum modo allato vestitum satis probabile esse, puto.

24. Verum, si eadem mulier non acceptavit illam successionem, vel illud legatum, donationemve, ait nihilominus idem Aversa, & Sanchez l. c. eam esse pauperem, quia in nullo momento sibi ea bona acquisivit; quare poterit proferre Pontifici pro causa dispensationis suam paupertatem, & valida erit concessio dispensationis, & ejus executio, quia verè pauper est, nec in ullo momento fuit dives, etiam si non acceptaverit ob finem obtinendi dispensationem.

25. Mihi non placet hæc sententia, quia licet physice hæc sit pauper, humano, & morali modo reputanda est dives: qui enim facile divitias acquirere potest, pauper in civilibus commerciis non dicitur.

Addit Ocagavia apud Dianam p. 8. tr. 3. res. 4. hanc Sanchez doctrinam reiiciens, sic facilem aperiri viam ad sæpius contrahenda Matrimonia cum coniunctis, quod vitare intendit Ecclesia. Ego denique, nunquam credidero, Pontificis mentem esse, ut huic nolenti (ut nubat coniuncto) acceptare divitias, quæ fuerunt in promptu, concedatur dispensatio ob paupertatem, quam paupertatem, tam facile à se depellere per acceptationem poterat.

26. Secundò. Si puella competente quidem dote, iuxta suum statum, gaudet, sed quia est, v. g. deformis, vel provecioris ætatis, vel aliquo crimine infamata, illa dos non existimatur sufficiens ad inveniendum virum suæ conditionis parem, dicitur ex Sanch. l. 8. matr. d. 19. num. 29. verè pauper, & sine dote. Unde, si Pontifici exponatur ea esse sine dote, & sic concedatur dispensatio, validè (ait Sanchez) concedetur. Mihi, occurrente nudius tertius hoc casu, visa fuit invalida dispensatio, tum ex aliis rationibus (quas afferemus infra in proprio loco cap. 10. §. 3. à num. 3.) tum ex eo, quia (ut infra item dicemus) Princeps, ut validè concedat, gratiam, debet scire diversitatem, & quantitatem ejusdem gratiæ, quam concedit: longe diversa est gratia dispensationis concessæ competentem dotem habenti, quam habenti nullam.

27. Tertio. Si Mulieri competentem dotem habenti velit consanguineus valde dictam dotem angere, si ei à Pontifice illius mulieris Nuptiæ concedantur, certè non propterea hæc esset causa sufficiens, quia Pontifex pro causa non vult lucrum acquirendum à muliere, sed solum paupertatem.

28. Quarto. Pro gradibus propinquioribus requiritur major causa, nec solet esse satis sola mulieribus paupertas; nam propterea tunc solet addi illa causa, nempe consanguineum, seu affinem promittere puellæ ipsius dotis augmentum. Quali autem modo hæc promissio expedienda sit, explicant Sanch. lib. 8. de matr. disp. 35. n. 6. & Conrad. lib. 7. praxi c. 2. à n. 38.

29. Quinto denique adverte, has esse diversas causas, *Mulierem esse indotatam*, hoc est verè pauperem, quia est sine omni dote, quo pacto datur dispensatio in forma pauperum, & non imponitur solutio expensarum, & *Mulierem carere dote competente*, quo pacto saltem aliqua imponitur, ut rectè notat Conradus l. 7. c. 2. à n. 21. Quare, si proposuisti Pontifici priorem causam ex his, dispensatio est invalida, si solum verificetur

posterior, & tunc, ut sit valida, erit impetrandum à dem Pontifice alia gratia, quam vocamus *restitutio*, ut notat ibidem Conradus.

Ligit, vel Inimicitia sedatio.

20. Si sit periculum litis circa dotem scemina rationabili timore, ne ea indotata, vel sine competente dote remaneat, vel, si sit periculum litis circa fructum plurium bonorum, ad quæ ius habet mulier, si sufficiens causa, ut nubat cum coniuncto, si sibi assumat, vel, si eo matrimonio dictæ lites remaneant. Neque enim hoc posterius est solum tempus lucri, quod modo n. 6. exclusimus à causis movendis Pontificem, sed est amissio bonorum, ad quæ mulier habet, & cessatio molestiarum litigandi, quæ muliebris fragilitas nequit.

21. Similis item causa sufficiens esset, si per ejusdem matrimonium graves inimicitie sedarentur.

Atas excedens.

22. Si scemina excedat vigesimum quartum annum, nec invenire potuit, ob quamcunque rationem, cum tamen interim ipsa nubere voluisset, sufficiens causa? Cum enim periculum sit, ut hæc nupta remaneat, Pia Mater Ecclesiæ hanc, ut causam sufficientem consuevit admittere, quo possit nubere coniuncto, præsertim in gradibus remotioribus.

Illustris Familia conservatio, & merita Excedens, Ecclesiæ.

23. Hæc, sufficiens etiam causa sunt bonorum, & utile est Ecclesiæ, ut in ipsa conservetur Familia Illustris, & item ii, qui singularem obsequio præstare remuneratione non careant.

Infamia periculum, & scandala.

24. Si per dispensationem contrahendi matrimonium cum coniuncto, cesset periculum, quod forte puella scemina, ne remaneat diffamata, vel cesset gravitas dala, sufficiens erit causa. Diffamata remanet, si fuisset cognita à consanguineo, vel affini, vel aliquo frequenti conversatione orta fuisset copulæ sollicitudo. Hæc posterior minor sit causa, & cum aliquo alio regulariter coniungenda. Scandala sequerentur, si probabiliter peccatorum periculum adesset, ut, si puella, & mulier non possent, unde esset incontinentie periculum, vel timor esset, ne perseveraret in concubitu, &c. Vide Sanchez l. 8. d. 19. n. 10.

Larga Eleemosyna.

25. Summus Pontifex aliquando dispensat in impedimentis, de quibus loquimur, solum ex eo, quod datur largæ eleemosynæ, quam ipse Pontifex operibus piis, & tunc dicitur dispensatio concessa nulla causa. Intelligitur ex nulla causa intrinsece pertinet ad Matrimonium, nam ceterum iam adest causa canonica, nempe ipsa eleemosyna.

26. Quoniam verò id solet concedi de divitiarum liberalitate præditis, nota, Tridentinum sess. 24. c. 1. de matr. velle, ne concedatur dispensatio in secundo gradu consanguinitatis, vel Affinitatis ex copulæ licita, nisi Coniuncti, d. 33. n. 44. nisi magnis Principibus. Nomen autem Principis Sanchez l. 8. d. 19. n. 2. putat comprehendere omnes Titulos, Henriq. l. 1. c. 3. n. 6. & 9. comprehendit omnes personas opulentas, vel præcipuas, ita præsumptante rigorem Tridentini.

27. Nota item per hanc occasionem, esse nobilitatem verificari, si nobilitas sit ex parte Patris. Ita Sanchez l. 6. non verò ex parte Matris solum esse ex principibus nobilitatis verificari, si sit valde secundum Sanchez l. 8. de matr. d. 35. n. 25. potens, & dives. Esse denique ex Magnatibus, quæ ratione verificetur, vide Sanchez l. 7. de matr. disp. l. 7. c. 2. à n. 15. Præterea idem Sanchez. *Idem* explicat quantum differat, si in Brevi Dispensationis dicatur

Qui ut asseris, nobilis existis: ab illo: Qui, ut asseritur, nobilis existis: Vide etiam infra cap. 12. §. 5. num. 3. Nota denique, esse ex honestis familiis, verificari, si familia nullo turpitudinis vitio laboret & sic videtur Conrado, in praxi l. 7. c. 2. n. 118. posse servari.

CAPUT VIII.

Quandonam Dispensatio est subreptitia, atque adeo invalida?

Si in libello, quo Oratores, id est Dispensandi rogant Pontificem, ut dispensent in aliquo impedimento (idem die in petitione cuiusvis gratiae à quoque Principe, &c.) sive data opera, sive per errorem taceatur aliquid, quod erat exprimendum, vel proponatur aliquid quod non ita se habet, sicuti proponitur, gratia, seu dispensatio sic concessa dicitur subreptitia, seu quod pro nobis idem est, obreptitia. Ita Sanch. lib. 8. mar. d. 2. n. 2. Moneta de commut. ult. voluntatum cap. 6. illa dicitur taciurnitas veri, hæc falsitatis expressio, utraque nullam reddens, ipso facto, iuxta mox dicenda, dispensationem, seu gratiam. Gratiam, inquam, nam, ut Rescripta Iustitiæ vitio subreptionis infecta nulla sint, debet præcedere exceptio partis. Cuius diversitatis rationem affert, explicatque rectè Sanch. l. c. n. 3.

2. Ut autem explicetur, quandonam hoc vitium subreptionis ad sit? præmitte, causam, ob quam moveatur Pontifex, seu Princeps ad aliquam gratiam concedendam, vel esse finalem, vel esse impulsivam.

3. Finalis, quæ etiam dicitur motiva in casu nostro est illa, quæ non existente, non concederetur gratia, vel concederetur cum aliqua moderatione. (In aliis materiis lege Tiracquel. in rasil. Causa cessante: quando enim gratia cum aliqua moderatione conceditur, iam absolute non conceditur ea, quæ petitur. Ita Filliuc. rasil. 10. p. 2. c. 10. n. 324.)

4. Impulsiva est illa, quæ non existente, concederetur quidem gratia, ut habet Sanch. l. c. d. num. 8. Suar. de Voto l. 6. d. 27. n. 11. & quidem sine limitatione, sed non tam facile, tam promptè, tam citò.

Hic ita explicatis, Regula Generalis est, ut, Si surreptio sit circa causam finalem, hoc est, si Princeps motus fuit ad concedendam talem, vel tantam gratiam ex ea causa, quæ verè non existit, gratia sit nulla: Si vero sit circa causam impulsivam, hoc est, si Princeps ex ea causa, quæ verè non existit, motus solum fuit ad facile, vel cito dandam, valida sit gratia.

5. Adverte tria. Primum, hæc locutionem esse de veritate, & falsitate pertinentibus ad gratiam; si enim ad gratiam per se non pertineant, nec connexionem cum gratia, quæ petitur, habeant, illam non variant. Exempla duo solent affert.

Aliquis Clericus malis imbutus moribus petit Beneficium Ecclesiasticum ab Episcopo, tacens ejusmodi suos improbos mores, & forè Concubinatum quæ si scivisset Episcopus, Beneficium ipsi non contulisset; contulit tamen, & profecto validè. Rursus: Quidam verè pauper postulat à te stipem, cum sit homo improbus, & forè hæreticus; hæc tamen ipse nequaquam patet, eleemosynamque à te recipit, validè recipit, quamvis, si tu novisses eum, esse hæreticum, omnino repulisses. Ratio autem horum est, quia, tum illius Clerici, tum hujus pauperis delicta & mores per se non pertinent ad Beneficii, vel eleemosynæ concessionem; collatio enim Beneficii solum per se respicit habilitatem, eleemosyna indigentiam personæ. Simile quid igitur in casu nostro.

6. Secundò, quando ius requirit, ut in concessione alicuius gratiæ exprimatur aliqua rei circumstantia, vel qualitas, hæc profecto, si non exprimitur, etiam si levis momenti sit, subreptitiam facit, atque adeo nullam gratiam. Ita colligunt Doctores, ut Sanch. lib. 8. marim. d. 12.

Pars I. 11.

num. 12. Castrop. t. 1. rasil. 3. d. cap. 16. §. 4. num. 5. sine, ex Sacro Textu, C. Si motu proprio De prabendis in sexto. in quo pronuntiatur subreptitia concessio Beneficii, quia impetrans tacuit, se habere Beneficium exiguum, quamvis, si Pontifex id scivisset, cum eadem fere facilitare illud aliud concessisset. Sed, quia id erat explicandum ex iure, nunquam re ipsa Pontifex concedere, sine illa expressione præsumitur.

7. Tertiò, si silentium alicuius veritatis sit solum causa impulsiva concedendi gratiam, non obstat validitati, quando bona fide illa veritas taceatur, ut omnes docemus. At nec obstat, quando mala fide, hoc est, quando eadem solum impulsiva taceatur consulto, ad evitandam difficultatem concessionis à Principe impetrandæ, docet Sanch. l. c. n. 74.

Hæc breviter de his universaliter dicta sufficiant; nam, quæ in particulari iam dicentur in nostra materia Dispensationum Matrimonialium, sive de Taciurnitate veri, sive de Expressione falsi, rem totam clarius explicabunt.

CAPUT IX.

Taciurnitas veri, quandonam in particulari vitiat Dispensationem?

Nullo expeditiori modo huic titulo fieri satis potest, quam ea percurrendo, de quibus in nostra re solet esse dubitatio; quod iam aggredior sigillatim.

§. I. Quando taceatur repulsa, aliis data.

Titius rogavit Pontificem, ut dignaretur, concedere dispensationem, qua possit ducere, v. g. conjugineam. Pontifex abnuvit, repulitque Oratorem. Iam, si rursus vellet Titius rogare Pontificem, opusne habet huiusmodi repulsam exponere, immo, & repulsas si pluries citavit, & repulsus pluries fuit, ne Dispensatio forte concedenda, sit subreptitia?

Respondeo, nequaquam, secundum Suar. de leg. l. 2. c. 22. Sanch. l. 8. mar. d. 22. n. 14. Castrop. t. 1. r. 3. d. 6. p. 16. §. 4. n. 1. Dian. p. 8. c. 13. resol. 54. alios citans: id opus esse, quia, qui dictas repulsas tacet, neque contra jus ullum facit, neque contra stylum Curiae, & ex alia parte jam tota, integraque causa Pontifici aperitur, ut suppono, quam solum respicit Pontifex, nihil laborando de data repulsa. Idem dic de aliis Principibus, ad quos pertinet gratias concedere, idque etiam, si nova causa non superaddatur, quicquid dicat Menoc. apud Sanch. l. c. Neque enim verum est, quod ipse assumit, nempe Pontificem, si recordaretur repulse gratiam non concessurum, non, inquam, verum est, quin immo præsumendum est, concessurum facilius ex multiplicatione precum, quibus majus Oratoris desiderium, & forè major necessitas indicatur.

3. Quid si Superior, v. g. Pontifex negavit gratiam? Possumus tacendo repulsam Superioris, exposcere eandem ab Inferiore, v. g. ab Episcopo in iis casibus, quibus potest, & Inferior?

Respondeo, Potes, testibus Suar. & Castrop. l. c. quia militat eadem ratio num. præced. dicta. Scio id negari à Sanch. l. c. d. 14. n. 5. quia (inquit) Superior per illam repulsam tollit potestatem ab Inferiore, quoad eandem gratiam: scio, inquam, hoc, sed certè id gratis videtur dictum.

4. Multo magis Inferior poterit dispensare (sanè ex causa) in iis, quæ ipse potest, licet sciat Superiorem non solere, nec velle in illis dispensare id, quod idem Sanch. negare non potuit, quia multo minus præsumitur Superior in iis ab Inferiore potestatem tollere.

5. Quod dictum est, extende (ut id hac occasione scias) ad ceteros Superiores Regulares: neque enim ex eo, quod licetiam mihi Religioso alter Superior, sive æqua-

O 2 lis,

§. III. Quando taceatur, plura subesse impedimenta.

1. **P**luribus impedimentis laborat Caius, ne possit ducere Caiam? Est enim illius consanguineus, est illius affinis, Voto item Castitatis affectus, vel etiam habet impedimentum Criminis, vel est ex duplici stipite consanguineus, vel ex duplici capite affinis, &c. &c. Interrogat, an simul hæc impedimenta proponere debeat Pontifici, an satis sit de illis sigillatim cum Pontifice agere, & distinctas obtinere de singulis dispensationes? Respondeo, Probabiliorem eam sententiam vocat Sanchez lib. 8. *matrim.* d. 23. num. 1. quæ sustinet, satis esse sigillatim, quia nullibi imposuitur est hoc onus exponendi simul omnia, cum satis sit, afferre causam, quæ persuadeat circa unam dispensationem, & hanc obtinere, & hæc aliis separatim, sicuti potest obtineri, & haberi Absolutio unius Excommunicationis, relicta alia, quam quis forte etiam habet.

2. Communior tamen, & probabilior sententia, & ab ipsa praxi, ut habent Sanch. loco cit. num. 2. Castrop. loc. cit. n. 11. Suar. de legibus, lib. 6. cap. 24. Pont. lib. 3. c. 17. §. 3. G. Hurtad. d. 26. diff. 6. Layman. Santarell. Dian. apud Averl. *quest.* 19. *sect.* 5. *vers.* Oportere, firmata docet, opus esse, ut exponantur omnia, nempe, ut Pontifex cognoscat qualitatem, & quantitatem gratiæ, quare concedit, ut inper in simili dictum est. Non est igitur ratio, quasi non possit concedi una dispensatio sine alia; potest enim, sicuti de Absolutione Excommunicationis dictum est, sed propter rationem iam dictam, cum certum sit, longè maiorem gratiam fieri uni tibi, si Pontifex duo, vel tria impedimenta auferat, quàm, si unum. Quare siue ex ignorantia non omnia exponantur, siue impedimenta solum impedientia sunt, vel dirimentia, debebunt simul Pontifici proponi.

3. Prædicta communis sententia temperatur tribus modis; Nam Primò, si unum impedimentum, v. g. consanguinitatis, debet quidem a Pontifice dispensari, sed aliud potest alia via tolli, quàm per dispensationem Pontificiam, quale est Votum Castitatis simplex, quod (si non fuit post pubertatem ratificatum, potest per irritationem a parte tolli, vel quale est impedimentum a sponsalibus, quod potest mutuo consensu sponzorum auferri) tunc non erit tibi necesse hoc impedimentum alia via amovibile manifestare Pontifici; poteris enim consanguinitatem solum exponere, de qua illa dispensationem obtinere, deinde vero, (poteras & antea) Votum, vel sponsalia illis aliis viis a te tollere.

4. Quod, si velis, ut utrumque impedimentum tibi Pontifex dispense, utramque simul aperire debes iuxta nostram sententiam probabiliorē num. 2. explicatam. Et vides rationem? Ut utrumque dispense Pontifex (quæ est maior gratia) debet cognoscere simul utrumque, quo scilicet videat, an tantam gratiam velit concedere. At quando ipse unum tantum impedimentum dispense (aliud enim alia via aliis a te tollit) satis est, si unum ipse cognoscat, quia ipse unam gratiam facit.

5. Scio, eundem Sanchez lib. 8. *matrim.* d. 23. num. 4. docere, quando unum impedimentum est Votum, & aliud est alterius generis, v. g. consanguinitatis, te posse separatim a Pontifice obtinere dispensationem Voti, non facta mentione consanguinitatis, & deinde obtinere dispensationem consanguinitatis, non facta mentione Voti, sed non contra prius dispensationem consanguinitatis, & postea, Voti.

6. Scio Castropalium t. 3. *tract.* 3. d. 6. p. 16. §. 4. num. 12. distinguere, & docere, quando dispensatio unius impedimenti habet alium effectum, quàm habilem personam reddere ad Matrimonium, (qualis est dispensatio Voti Castitatis, quæ habet alios effectus v. g. non peccare contra Religionem fornicando, &c.) posse, tacito altero, separatim prius Voti dispensationem obtinere, & deinde dispensationem consanguinitatis, at non contra, prius

Pars III.

consanguinitatis, & deinde Voti, quia dispensatio consanguinitatis tendit ad faciendam habilem personam ad Matrimonium, & ad nihil aliud, seu nullum alium effectum habet, nisi personam habilem ad Matrimonium facere.

7. Scio Coninch. d. 33. num. 74. & 75. alio modo distinguere, ac dicere, quando duo, vel plura impedimenta sunt quodammodo ejusdem rationis facientia maiorem indecentiam in Matrimonio, ut sunt duæ consanguinitates, vel duæ affinitates, vel altera consanguinitas, altera affinitas, &c. debere simul exponi Pontifici: at verò, quando sunt diversæ omnino rationis, qualia sunt cognatio, & Votum, non esse necesse simul exponere, nam, vel unius, vel alterius dispensatio (ait) obtineri, tacito altero ex his, poterit.

8. Scio, inquam hæc, quæ distinctius apud eosdem legi possunt, sed ego tibi Lector, proposui viam tut. m. & minus scrupulis obnoxiam, nempe, quando impedimentum, quod potest alia via tolli, illa alia via tollere intendis, non obligaris illius mentionem facere, at quando intendis, ut eadem via idest, ut idem Superior utrumque tollat ad finem contrahendi Matrimonium, certè obligaris. Et ratio est iam dicta, quia tunc Superior maiorem, & ampliorem gratiam concedit.

9. Temperatur Secundò, prædicta communis sententia. Nam, si forte unum impedimentum includitur in alio, sufficit, ut vult Sanchez lib. 8. *de matrim.* d. 24. num. 38. si solum hoc aliud explicetur: sed adverte, id in uno tantum casu posse contingere, ut cum Sanch. rectè notat Averl. *quest.* 19. *sect.* 5. *vers.* Secundo si inter, nempe, si tu labores impedimento publicæ honestatis cum Berta, v. g. ex eo, quod habuisti Matrimonium ratum, vel sponsalia cum ejus olim vivente Sorore, & deinde exponas Pontifici aliud impedimentum affinitatis, quod cum eadem Berta contraxisti ex eo, quod Matrimonium consummasti cum eadem ejus Sorore. In hoc ergo unico casu satis erit, exponere Pontifici hoc impedimentum affinitatis ex consummato Matrimonio confluentem, quia in hoc includitur dictum impedimentum ex Matrimonio rato, & ex sponsalibus, quæ certè supponuntur, præcessisse ad Matrimonium legitime consummatum. Quare, dum Pontifex illi dispense, dispense, & hinc, & quando committit alicui, ut dispense in illo, committit, ut, & dispense in hoc. Alium casum similem non inveniri iidem docent, nisi velis huc reducere, quando unus gradus coniunctionis includitur in alio. De qua infra c. 9 §. 2.

10. Temperatur Tertiò. Nam, si occurrat adesse in aliquo duo impedimenta, alterum occultum v. g. affinitatis ex copula fornicaria, vel crimen: alterum publicum, v. g. consanguinitatis, tunc ex benigna Pontificis mente nolentis hominem sua occulta crimina publice manifestare, satis erit, petere publice, & ita Averl. loco citato *vers.* Intra has rationes, (quod solet fieri per viam Dataræ (dispensationem impedimenti publici, v. g. dictæ consanguinitatis, tacito occulto, & deinde, secretè, (quod fit per viam Pœnitentiariæ) petere dispensationem occultam, v. g. dictæ Affinitatis, vel Criminis: Sed adverte, Pœnitentiario narrari debere publicum impedimentum, addendo, vel de illo impetratam, vel impetratam esse ab eodem Summo Pontifice dispensationem.

§. IV. Quando taceatur, Matrimonium fuisse contractum cum impedimento.

1. **P**etrus contraxit Matrimonium per verba de præseni cum Maria ejus consanguinea, quare nulliter contraxit. Nunq, siue ante consummationem, siue postea, (quo pacto commisit incestum) poscit a Pontifice dispensationem huius impedimenti, obligaturne exponere, se cum dicto impedimento contraxisse, vel consummasse?

1. Respondeo. Si cum scientia impedimenti contraxit

O 3 (idem)

(idem dic, si contraxit cum quocumque alio impedimento, ut putat Averſa l.c. ſeſſ. 6. cum Sanch. l. 8. matr. d. 25. n. 24. & alibi, quicquid contrarium ſentiat Henric. l. c. 3. n. 8.) debet exponere, ſic ſe contraxiſſe, vel conſummaſſe, ſecus nullam diſpenſationem recipiet. Ratio eſt, quia Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. de Reſ. monet Pontificem, ne in hoc caſu diſpenſet (hoc eſt, ut diſculter diſpenſet) ad puniendam malam fidem ejuſ, qui ſic contrahere præſumpſit. Propter eandem rationem ſi quis Matrimonium contraxiſſet cum impedimento cognito (qualiter etiam eſt impedimentum abſentiae Parochi, & Teſtium (ſub ſpe faciliſoris diſpenſationis, debet etiam hanc ſpem declarare, quia multo magis Tridentinum vult, ut in eo caſu non diſpenſetur. Et nota, explicandam Pontifici eſſe rem, ſicuti ſe habuit, hoc eſt, malam fidem fuiſſe, ex parte utriuſque coniugis, vel fuiſſe ex parte vnius tantum. Lege Averſam l. c. Ver. At ſi ex duobus, quicquid innuat in oppoſitum apud Dianam, p. 10. traſſ. 11. reſol. 44. ubi multa ad rem hanc.

3. At verò, ſi quis dictum Matrimonium in facie Eccleſiae contrahit bona fide cum ignorantia impedimenti, poterit ejuſmodi contractionem tacere, quia ejuſmodi Matrimonium bona fide contractum diſpenſationi non nocet, nec difficiliorem eam reddit; immo, quia reddit faciliorem, conſilium tibi do, ut illud exponat, nam ſic facilius gratiam impetrabis. Verum adverte; Primò, quando ignorantia fuit craſſa, quamvis ſine temeritate, non poſſe te exponere poſitive Matrimonium bona fide contraxiſſe, id enim tunc falſum eſſet, ſed ſolum tibi nunc concederetur, poſſe negative te habere, hoc eſt, te poſſe tacere, quia verè tunc non fuit contractum cum ſcientia, & præſumptione, quam præſumptionem, ac temeritatem vult punire Tridentinum.

Adverte Secundò, idem Tridentinum ſeſſ. 14. c. 5. de Reſ. matr. Averſa l. c. ſeſſ. 6. initio, velle, ut, qui Matrimonium contraxit cum impedimento dirimente, non præmiſſis denuntiationibus, etiam ſi impedimentum iſ ignoraſſet, iuſdem ſubſciatur poenis. Quare iſ explicare debet nullitatem ſui Matrimonii: quia, neglexiſſe denuntiationes, difficiliorem tunc reddit diſpenſationem.

§. V. Quando tacentur Qualitates extrinſecae.

1. Antonius, & Antonia, ſive divites, ſive inopes, ſive nobiles, ſive ignobiles, ſive vidui, ſive non vidui, ſimileſque qualitates Matrimonio extrinſecae habentes, neceſſitate non habent eas explicandi, quando aliquam diſpenſationem à Pontifice expoſcunt?

2. Reſpondeo. Quamvis interdum conſultum, ſit, eas explicare ad facilitandam diſpenſationem; tamen non ex obligatione, quia illarum notitia, vel ignorantia non nocent diſpenſationi.

3. Excipit viduitatem ex parte ſceminæ Pontius, l. 8. c. 17. num. 42. notat enim, ſceminam viduam, præſertim habentem filios, debere manifeſtare, ſe eſſe talem, ſi petat diſpenſationem nubendi, v. g. conſanguineo, vel affini, quia Pontifex diſpenſando maxime intendit favere ſceminæ, ne innupta remaneat, quam miſerationem non habet reſpectu viduæ, de cujus ſecundis nuptiis iura nihil laborant.

4. Adverte tamen, quamvis ex te non obligeris, explicare tuos Titulos, tuas divitias, inopiam, nobilitatem, ignobilitatem, &c. tamen, ſi de his interrogeris, ſive tu, ſive tuus Procurator, debebis omnino veritatem aperire, ut nempe Darius arbitretur quantitatem Compoſitionis. Qui ſunt nobiles, & ſimilia, ſatis indicavi ſupra c. 7. n. 26.

§. VI. Quando tacentur ipſi individuales gradus, vel ſimilia perinentia ad conſanguinitatem, vel affinitatem.

1. Indicavimus non multo antea, debere explicari, non ſolum impedimenta diverſa ſpecie, v. g. an ſit

impedimentum ex conſanguinitate, an ex affinitate, an ex crimine, an ex Voto, &c. ſed etiam, an ſit, veluti numero, an ſcilicet ſit conſanguinitas in primo gradu, an in tertio, &c. Adde nunc, debere etiam explicari, an ſit unica coniunctio, an multiplex ex utroque ſtipitibus, id eſt tum ex patris, tum matris, vel utriusque, &c. An ſit publica honeſtas ex Matrimonio, an ex ſponſalibus. An coniunctio ſit per lineam rectam, an per tranſverſalem, & an ſit ſpiritualis, &c. quæ Paternitas ſcilicet, an Compaternitas, quæ ſupra c. 5. §. 2. num. 2. explicavimus. Quod autem hæc coniunctio ſit ex Baptiſmo, vel ex Confirmatione, non eſt obligatio explicandi, quia ex utroque Sacramento patet eadem coniunctio.

2. In ſola Affinitate ex copula fornicaria ſatis eſſe neceſſe explicari, an ſit per lineam rectam, v. g. copulam habitam cum Matre ejus, quam ducere videtur cum Sorore indicare videtur Sanch. l. 8. matr. d. 24. n. 1. ſed quia, ob majorem peccati enormitatem, difficile tunc eſt diſpenſatio, explicari debere, colligi poſſe dictis §. 2. n. 3.

3. Præterea, ſi velis ducere Bertam, v. g. cum Sororem, v. g. Mariam cognoviſti, una eſt Affinitas, ſi Mariam centies cognoveris: at, ſi cognoviſti v. g. Bertæ Sorores, v. g. Mariam, & Agatham, quæ ſemel tantummodo ſingulas, ſæpe contraxiſſiſſe diſpenſationes ſpecialiter explicandas, licet ſint in eodem gradu. Lege Molinam traſſ. 1. de Inſtit. d. 16. l. 1. Averſa l. 3. p. 1. Verſ. Affirmandum tamen eſt, Quidam dicunt, Tunc apud Dianam p. 8. tr. 8. reſ. 60.

4. Atque ex priore parte huius dicti ſit, ut ſi ſimpliciter Pontifex pro hoc impedimento ex copula fornicaria habita cum unica Sorore Bertæ, quæ intendis ducere, Pontifex autem, ut conſuetum, mittat Delegato, ut expediat diſpenſationem, tu ante diſpenſationis expeditionem iterum, iterumque cognoscas eandem Sororem, ſit inquam, ut adhuc poſſit Delegatus diſpenſationem valide expedire, qui per iteratas copulas nova non inſurgit Affinitas. At ſi Delegatus iam diſpenſavit, poſtea verò tu eandem Matrem ante Matrimonium ritè initum, cognoscas, ſit, ut contrahas omnino novam Affinitatem à Pontifice neceſſariam de novo diſpenſandam. Ita Sanch. l. 8. matr. d. 24. num. 2. & 8. & communiter ap. Dianam p. 8. traſſ. 3. reſ. 45. Sed quia; nam prior ablata iam fuit per diſpenſationem, quare nunc de novo alia conſurgat neceſſe eſt.

§. VII. Quando tacentur gradus proximior.

1. Aloysius, & Aloyſia ſunt conſanguinei (ſim dic, ſi ſint Affines) cum gradu ſecundo in tertio, vel tertio in quarto, &c. obliganturne, poſtquam explicare gradum remotiorem (propter quem ſolum requiritur diſpenſatio, quia ille eſt, qui conſtituit gradum coniunctionis, ut ſupra vidimus) qui locus omnino eſt recolendus; verum etiam gradum proximiorum, ſi petant diſpenſationem ad Matrimonium inſer ipli contrahendum?

2. Reſpondeo. Quod obligentur in conſanguinitate & Affinitate ex copula licita non eſt dubium, quæ ſtatuerunt Gregorius XI. Clemens VII. Pius IV. & Pius V. Dixi (ex copula licita); nam, quando petatur diſpenſatio in ſolo foro Conſcientiæ Affinitas ex copula fornicaria, valere illam, quamvis gradum propinquiſſimis mentio non fiat, dummodo non in preſentibus, nec eſſe neceſſarias literas declaratorias, monet Sanch. lib. 8. matr. d. 24. num. 33. ſed quæritur Pius V. An obligentur ſub poena invaliditatis? Secundo, an ſaltem ſub poena peccati.

3. Quoad primum, quando ſive per ignorantiam, ſive per malitiam, ſive bona, ſive mala fide tacitus ſui proximior gradus, qui ſit primus, eſſet invalida diſpenſatio, & invalida à Delegato etiam ignoranter procedente, concederetur; At in caſu, in quo taciti fuerint proximior

miore gradus, qui sint alii à primo, esset valida, siue proximior sit vir, siue femina, ut contra Sanchez & Molinam recte probat Pontius lib. 8. c. 27. n. 27. Ratio horum satis illa efficax est, quia expressè ita decrevit Pius V. Sanctiss. A. end. edita 20. Augusti 1566. revocans Decretum Pii IV. quo sub clausula irritante volebat, semper quocumque gradum proximior esse Pontifici proponendum.

In hoc Pij V. motu, duo notant rectè idem Pontius, ibidem, Leand. d. 14. de matr. quest. 39. aliique. Primò, Pontificem loqui tantum in consanguinitate, & Affinitate unde, & in affinitate orta, siue ex copula licita, siue illicita, quando, pro illicita fortè publica, petitur dispensatio in foro externo; non tamen loqui in publica honestate ex Matrimonio rato, in qua sufficit explicare gradum remotiorem.

Secundò, eundem motum non habere locum, cum gradus remotior est extra quartum, quia tunc non est necessaria dispensatio, ut declaravit Sacra Congregatio, & cetera.

4. Iam vero, praxis hodie est, ut si impetres à Pontifice dispensationem ducendi, v. g. Aloysiam tibi conjunctam secundo, in tertio gradu, ipse Pontifex non committat Delegato, ut dispense in dicto secundo gradu, sed, ut dispense in tertio gradu, & declarasset, ejusmodi matrimonio non obesse illum secundum: ejus declaratio commissio potest per litteras Pontificias separatas dari, sed hodie communiter video, dari in ipso Brevis dispensationis.

5. Inhas: Si alii gradus proximiores, præter primum, non obstant Matrimonio, cur addeuda est ejusmodi declaratio?

Respondeo. Ut obviam eat scandalo; cum enim nonnulli censuerint, ejusmodi alios proximiores gradus indigere dispensatione, voluerunt Pontifices, ne quis putaret, dispensatos in remotiori gradu nulliter matrimonium iniisse, voluerunt, inquam, ut ejusmodi declaratio expressè fieret.

6. Quoad secundam difficultatem, quod peccatum committatur, si dicti gradus proximiores, præter primum, taceantur. Dico duo, alterum de Delegato, alterum de ipsis Oratoribus dispensandis.

Nam, si delegatus, seu executor, cui commissæ est expeditio dispensationis, adverteret, seu sciret, Oratores copulasse, siue bona, siue mala fide, solum gradum remotiorem, tacuisse autem proximiores, peccaret mortaliter, exequendo eam dispensationem, teste Conrad. de Dispens. l. 7. c. 7. n. 59. quia ipse, qui operatur in foro externo, debet se conformare voluntati Pontificis, qui saltem pro foro externo statuerunt, ne concederetur dispensatio gradus remotioris sine declaratione prædicta quoad gradum proximiores.

7. At vero, si ipsi Oratores, petendo dispensationem remotioris gradus, taceant, etiam scienter, gradum proximiores præter primum, puto probabile esse, non peccare mortaliter, si omni scandalo obvietur, tota enim illa declaratio, non nisi ad scandalum amovendum ordinata est, atque adeo pro foro externo, non autem pro interno, quando dictus gradus proximior esse fortè occultus, vel alia via posset obviari scandalo, dando notitiam Decreti Pii V. declarantis, illos proximiores à primo nihil officere matrimonio.

8. Hanc doctrinam habent Sanchez, l. 8. matr. d. 24. n. 29. Pontius, l. 8. c. 17. §. 5. n. 26. Aversa, q. 19. sect. 5. Vers. Septimæ, & c. quia obligatio hæc tota, quanta quanta est, fundatur, ut diximus, adæquate in scandalo: quare hoc remotio, non apparet, unde peccatum mortale desumi possit. Addit insuper Pontius l. c. n. 27. contra Sanchez id quod dictum est, intelligi eodem modo, tum de marito, tum de femina.

9. Inquirer Curiosus Textum Sacrorum, si valide est dispensatio tacito gradu proximioris, præter primum, Cur Urbanus VIII. per litteras in forma Brevis, quas affert Barbosa in Voto decisivo 3. sine, declarat nullum fuisse

Matrimonium duorum, qui solum perierant, & obtinuerant dispensationem pro tertio gradu consanguinitatis, cum tamen ipsi essent conjuncti in secundo cum tertio?

Respondeo, Hujus difficultatis Barbosa loc. cit. fateatur ingenue, se nescire solutionem. Ita etiam mihi respondet quidam Doctus Theologus à me de hæc quid sentiret, interrogatus, addens, & quidem merito, standum nihilominus nobis esse datæ hæc doctrinæ, pro qua sit Decretum Generale, & publicatum Pii V. Profecto, cum non sit credibile, Urbanum VIII. per litteras privatas voluisse abrogare dictum Generale Decretum, mihi videtur, esse putandum in memoratis privatis litteris aliquem interfuisse errorem, à Ministris commissum.

§. VIII. Quando taceatur copula incestuosa inter dispensandos habitam.

1. Sensus questionis est: an incestus, quem forte commiserunt inter se Oratores petentes dispensationem (quod antea erat impedimentum solum impediens, hodie verò, ut supra vidimus, nullum impedimentum est) an, inquam, ejusmodi incestus, si non tanquam illi dispensandum sit, sed propter alias causas, sit Pontifici proponendus; ut valida impetretur dispensatio ab ipsis, qui sunt consanguinei vel affines, ad finem ineundi Matrimonium?

Dico (ad finem ineundi Matrimonium) nam, si Matrimonium contraxerunt, multo magis, si consummarunt, non præmissa Consanguinitatis, vel Affinitatis dispensatione, tunc incestum hunc esse exponendum certum est, & nos diximus supra §. 4. Porro celebris est præsens questio, duplex circa illam sententia est.

2. Prima, quam sequitur Pontius l. 8. c. 17. §. 6. alii- que mox citandi n. 15. dicit prædictos non obligari ad copulam, vel copulas manifestandas, etiam spe facilioris dispensationis, inter se habitas, nec ob tale silentium invalidam reddi dispensationem. Fundamentum est duplex.

Primum, quia nullo jure requiritur ejusmodi incestus expressio.

Secundum, quia argumenta secundæ sententiæ eam expressionem requirentis facile solvuntur, ut videre poteris apud eundem Pontium, & apud Fagundez præcep. 8. Dical. cap. 1. i. qui loquens de copula incestuosa occulta, sic primam hanc sententiam explicat. In hac opinione prima dicendum est, siue copula occulta fuerit habitata ante dispensationis petitionem, siue post petitionem ipsius, siue ante expeditionem Ordinarii, siue post illam; non esse necessarium explicandam, nec vitiare dispensationem, etiam si malitiosè, vel per ignorantiam fuerit superflua. Hactenus ille.

3. Secunda, quam sequitur Sanchez, l. 8. matr. d. 25. num. 8. cum aliis mox citandis num. 5. docet prædictos, si habuerunt, copulam (& quidem consummatam) debere omnino eam explicare, ut etiam spem facilioris dispensationis si hæc adfuit, secus nullam fore dispensationem, siue ex malitia, siue ex errore, siue ex ignorantia non expliçetur. Fundamentum est item duplex.

Primum, quia ita est stylus Curiz. Secundum, quia Pontifex aliquando interrogat, an intercesserit ejusmodi copula incestuosa, injungitque convenientem penitentiam, quod est signum incestum, quamvis hodie non sit amplius impedimentum, conjunctum tamen impedimentum consanguinitatis, vel Affinitatis difficiliorem reddere dispensationem, unde, & propterea debeat exponi.

4. Explicat autem Sanchez, aliique hanc secundam sententiam. Primò, ut si sit copula occulta, manifestetur solum Penitentiariz, tacitis nominibus supplicanti- tum. Secundò, ut hæc obligatio imponatur dumtaxat, quando copula est incestuosa ex parte utriusque, hoc

est, quando uterque scit, esse consanguineos vel affines. Tercio, ut item solum sit obligatio eam explicandi quando copula præcessit supplicationem Pontifici factam, & quando præcessit executionem à Delegato, non verò, quando habita est post executam dispensationem, licet antequam Matrimonium de præsentis contraheretur, quia tunc cum præcesserit dispensatio, illa copula non est in rigore incestuosa. Quarto, non esse necesse explicare numerum copulatum cum eadem forte habitatum, quia hæc multiplicitas cum eadem non affert novum impedimentum juxta ea, quæ nos supra §. 6. num. 3. docuimus. Quinto, non esse necesse, explicare copulam habitam inter conjunctos conjunctione legali, vel spirituali, vel conjunctione publicæ honestatis, quia hæc non est propriè incestus: ita illi. Sed debere explicari in hac sententia, putat Castropalaus *loc. mox citat. num. 7.* quia putat, esse propriè in specie incestus.

5. Ex his sententiis priorem sequuntur Doctissimi viri, ut Pont. *l. c. G. Hurt. d. 26. diff. 5. Averl. g. 19. sect. 6. Perez d. 46. sect. 7. Diana p. 1. tr. 10. resol. 44. Sed p. 4. tr. 4. resol. 135. se retractat.* Et ipse Sanchez, quamvis sequatur posteriorem, fatetur tamen, esse hanc probabilem, saltem de copula occulta, & in foro interno. Posteriorem verò, quæ est communior, multo plures, ut Sanchez. *l. c. & alii 18. citati ab ipso, & à Barb. in Voto decis. 83. n. 14. & Voto 17. n. 57. Fagund. præcept. Decal. 8. n. 11. Castropalaus d. 4. de spons. p. vlt. §. 3. n. 4. Dian. dist. ref. 135. amplectuntur, ita ut ego, sic concludam, sicuti concludit his verbis Fagundez *loc. cit.* Si meum judicium expectes circa has opiniones, dico primam, quæ loquitur de occulta, & in foro interno, esse valde probabilem secundam probabiliorē & ordinariē in praxi tenendam.*

6. Porro illud in omni sententia monendum; Si forte Pontifex in litteris quibus Delegato committit dispensationem exequendam, explicite hanc clausulam inserat: *Dummodo copula non intercesserit, v. d. Dummodo non intercesserit, sub spe facilioris Dispensationis;* Executor Dispensationis, debere omnino supplicantes interrogare, ipsosque teneri, verum respondere, alioqui nulla esset dispensatio, ut item esset nulla, si intercessisset copula, &c. & ipse dispensaret.

Addit tamen rectè Sanchez, *l. 8. d. 25. n. 13.* necessariam distinctionem. Nam, quando executor pro foro externo dispensat, non potest interrogare de copula occulta, de qua non addit infamia æquivalens semiplenæ probationi: quod si interroget, poterunt supplicantes negare sub apta æquivocatione, quamvis forte adesset aliqua suspicio de illa, nec per dictam negationem vitabitur dispensatio: At quando Executor dispensat pro foro interno, ut solet esse Confessarius per Pœnitentiarum Delegatus; debet interrogare de copula occulta, & supplicantes fateri debent, eaque supposita, non poterit Confessarius dispensationem exequi, quod, si exqueretur, exqueretur nulliter, ut item nulliter daretur, si falso illam negarent supplicantes. Vide hæc latius apud Sanchez, & Castropalaum, aliosque citatos. Idem proportionaliter dic, quando adest clausula, dummodo non adfuerit spes facilioris dispensationis, de qua plura vide apud Dianam *loc. cit.*

CAPVT X.

Expressio falsæ, quandomam vitiat dispensationem.

1. **N**uper cap. 8. num. 4. post explicationem causæ finalis, & causæ impulsivæ. Regulam generalem cognoscendi, quandomam vitatur gratia à Principe concessa attulimus: illam ergo præsentis argumento sic breviter applica: Nulla redditur dispensatio Matrimonialis ex falsitate, quam proponis, quando illam à Pontifice postulas, si falsitas est in causa finali, si vero in

causa impulsiva, valida est. Recole omnino eam in dicta, quibus in memoriam redactis, discernimus aliquos speciales casus pertinentes ad dictam expressionem falsi, ad quam etiam spectant ea, quæ tunc per nos Pontifici proponuntur.

§. I. Quando falsò proponitur Impedimentum non pro altero.

1. **A**ntonius proposuit, se esse Bertæ affinem in tertio gradu, v. g. cum esset in tertio gradu consanguineus, obtrivine valide dispensationem matrimonii cum eadem Bertæ.

Respondeo nequaquam cum Sanchez *lib. 8. de matr. disp. 24. num. 5. & 10. Pyrrh. Contrad. in Dispens. lib. 1. cap. 5. à num. 71. & univèrsaliter scito, non valere dispensationem, si vnum impedimentum caputatur in alio, quia cum hæc sint impedimenta diversæ, nulla parer Pontificis voluntas in rescripto, per quem plures colligere, ipsum dispensasse in impedimento, quod non fuit ipsi propositum: Excipti tamen hic portella supra diximus in vnicò illo casu, quando illud vnum impedimentum involvebatur in alio. *Leges p. 24. q. 4. num. 9.**

2. Neque dicas, Pontificem, si scivisset, dispensationem id dicas, inquam, quia conditio nil ponit in dispensatione. Cum ergo ea in hoc casu pariter non sit, quia Pontifex impedimentum verum nunquam cognovit, ideo remanet, impedimento vero non fuisse dispensatum.

3. Diana p. 1. tr. 10. de legib. ref. 36. V. Nona enim *l. 3. ref. 64. sine*, putat executorem posse valide executam dispensationem consanguinitatis, licet in Bertæ dicitur Affinitatis, sed lege Conradum *l. c.* qui rectè illam pugnat. Portella item in *Respons. moral. t. 2. col. 40.* ex parte Dianæ, citatque pro se Bonacinam, sed hanc rationem non affert.

§. II. Quando falso proponitur gradus conjunctionis, sed unus pro alio.

1. **S**ed quid si error, seu falsitas contingere in gradus ejusdem conjunctionis?

Respondeo cum necessaria distinctione. Si enim pro gradu proximior expressisti remotiorem, ut, si secundo consanguinitatis, expressisti tertium, invalida erit dispensatio: vide Sanchez *l. c. n. 2.* sic enim manifestè Pontifex non cognosceret quantitatem gradus, quem concederet. At, si contra, pro remotiore expressisti proximiorē, etiam advertenter, ut, si cum esset in tertio exposuisti, esse in secundo, probabile est ut habet Sanchez *l. c. n. 17.* valere dispensationem, quia cum Pontifex concedat, tollere impedimentum, satis videtur tollere, dum tollit in eo strictiori gradu, in quo sine dubio inhibetur, quia minus strictus est. Quare in hoc non loquor Conradum *l. c. n. 94.* sententiam oppositam, licet, ut teat, probabiliter.

§. III. Quando proponitur unica causa falsa.

1. **S**i unica causa dispensandi proponatur Pontifici, atque hæc viquequaque falsa, corrumpit causam dispensationis; cum enim dispensatio semper debeat ex causa, si hæc falsa sit, cum tunc nulla sit dispensatio, non datur.

2. Dixi (viquequaque falsa) nam posset esse ipsa falsa, sed motivum, quod apparet in illa posset esse verum, ex alia causa non proposita. Proponis v. g. ut Pontifex dispenseret ad matrimonium inter Antonium, & Antoniam, quia secus hæc ob carentiam dotis remaneret innupta; falsa autem est, eam carere dote; verum tamen est, eam remansuram innuptam, sed ex alia causa, quæ non fuit, proposita, nempe, v. g. ex deformitate, vel grandæva ætate, ex infamia contra ipsam exercita, ex simili alio defectu. Tunc ergo valida est dispensatio.

5. Respondeo. Communis, & in praxi excipienda opinio est, Sanch. in sum. l. 4. c. 47. n. 17. Guttier. apud Dianam max. citand. Conrad. in praxi. §. 395. Ma. Ant. in suis variis resol. l. 1. resol. 39. n. 1. Barbol. in Col. C. Cum dilecti de rescriptis, in 6. aliorumque ab ipsis citatorum qui dicunt eam esse invalidam, etiam si per inculpationem etiam falsitas hanc coningeret. Ratio est, quia Pontifex movetur solum ex causa proposita, & ex illo motivo, quod relationem habet ad dictam propositam causam; non ergo ab illo motivo relato ad causam non propositam.

4. Confirmo Primò à posteriori satis efficaciter. Nam cum tanta Doctorum, & Pontificum diligentia in proponendis, examinandis, & approbandis causis? Sane sufficeret in supplicationibus sic semper ponere: *Supplicatur Sanctissimus Pontifex, ut dispense cum Antonia, ne in nuptia remaneat, ut certè, ex aliqua tandem causa, remaneat.* Confirmo Secundo, ex dictis in hanc eandem rem §. 7. §. 2. n. 16.

Quicquid igitur dicat Leander, Martin. apud Dianam p. 10. tract. 1. §. 42. & Martinus S. Joseph apud Dianam valde, ut videtur, ad hanc sententiam propendentem, qui citant etiam Sanch. l. 8. matr. d. 29. n. 29. alio in loco ab eo, quem modo ipse idem, & modo nos citavimus pro nostra sententia. Sed certè, vel hic locus est bene explicandus, ne sibi Sanchez contradicat, vel ipse à nobis hac in re, ejus pax, non est approbandus.

§. IV. Quando ex pluribus causis propositis aliqua est falsa.

1. Distinguendum hic est. Nam, quando præsumitur ex circumstantiis, à prudenti expendendis, Pontifex motus fuisse ex utraque indivisibiliter sumpta, nulla est dispensatio, quia tunc corrumpitur veritas causæ Pontifici moventis. At vero quando saltem una ex vera causa ejus est generis, ut ipse citata ordinaria consuetudine, & praxi dispensandi judicetur sufficiens causa motiva (sæpe solum impulsiva) ad dispensationem obtinendam, non vitabitur fortè dispensatio, quamvis alia sit falsa, quia tunc jam adest sufficiens causa. Lege Sanch. l. 8. matr. d. 21. a. n. 2. Leon. O. g. viam, aliosque quos citat, sequiturque Diana p. 10. tract. 1. §. 42. & apud Castrop. l. max. citand. No. Bard. in select. l. 4. §. 4.

Exemplum. I. proposuit Curialis duas causas, alteram, quia cum prædicta Antonia copulam habuit Antonius consanguineus, alteram, quia eadem diffamata est in Civitate ob suspicionem copulæ. Certè existente veritate dictæ suspensionis, & diffamationis, quamvis falsum fuerit, intercessisse copulam, valida fortè erit dispensatio, quia prædicta diffamatio solet esse sufficiens causa ad dispensationem. Dixi bis (fortè) propter dicenda mox num. 3.

2. Adverte diligenter duo. Primo, invalidam fore dispensationem, si aliud ex circumstantiis colligatur. Exemplum sit illud, quod affert Corduba apud Dianam p. 8. matr. d. 3. ref. 65. Semel negavit cuidam Pontifex dispensationem ob illam causam suspensionis copulæ: Curialis autem, ut dispensationem obtineret, addidit falso, adfuisse copulam: unde concessa fuit dispensatio. At, illam invalidè fuisse concessam, quia clarè colligitur, Pontificem ad solum copulam attendisse, cum repulisset jam illam aliam, nempe copulæ suspensionem.

3. Adverte Secundo, cum Castropalao, tom. 1. tr. 3. d. 6. p. 16. §. 5. num. 2. semper scrupulosum esse, velle sustinere valorem dispensationis in casu veritatis unius, & falsitatis alterius causæ. Ratio est, clara, quia, quicum potest, etiam probabiliter scire, Pontificem, cui proponuntur duæ causæ, altera vera, altera falsa (præsertim, quando gravior est falsa, quamvis aliis sufficiens) quis, inquam, sciet Pontificem absolute motum fuisse à vera, non autem à falsa? Solum igitur tunc veram eam esse doctrinam num. 1. datam, ego, & Castrop. &

fortasse etiam Auctores modo pro ipsa citati iudicabimus; quando illa causa falsa proposita, est de re extrinsece pertinente ad materiam dispensationis, & quæ Pontificem, ad illam dispensationem concedendam, movere non solet, quod est dicere, quando prudenter judicatur, falsam esse solum causam merè impulsivam.

§. V. Quando duæ simul dispositiones petuntur, altera cum causa vera, altera cum falsa.

1. Titius duo à Summo Pontifice postulavit, alterum, ut Votum suæ Castitatis dispensaretur, alterum, ut possit consanguineam ducere, pro Voto autem allegavit causam mendacem, veram pro consanguinitate? Quoniam verò utramque dispensationem obtinuit, nunc queritur, utraque sit invalida, an solum prior. Et idem queri potest, quando pro una dispensatione tacuit, quod erat necessarium ad substantiam dispensationis, pro alia, explicuit?

2. Respondeo, si dolose se non gessit, sed per solum errorem, seu ignorantiam non valde crassam, Titius falsam rationem pro Voto assignavit, erit secundum Castrop. l. c. num. 5. valida dispensatio pro consanguinitate, quia non est ratio, cur ipsa valida tunc non sit; At, si per dolum, & malam fidem, vitabitur, teste eodem ibidem num. 6. utraque dispensatio in casu nostro, quia cum utraque ordinetur ad eundem finem Matrimonii, Pontifex non præsumitur alteram, concedere ei, qui citat alteram, in ordine ad eundem effectum, dolose se egit.

3. Dico, in casu nostro, in quo dispensatio ordinatur ad eundem Matrimonii finem: Nam si petisset, atque impetrasset dispensationem Voti, v. g. & irregularitatis, causamque etiam mala fide falsam allegaverit pro Voto, veram pro irregularitate, quia hæc dispensationes sunt ad valde diversos fines, & in rescripto dispensationis, ut supponimus, una non concedatur, dependenter ab alia, erit valida, quoad irregularitatem, illa Castri. l. c. num. 7. at invalida, pro Voto.

§. IV. Quando erratum est in nomine supplicantium.

1. Vplici modo solet poni nomen, & cognomen supplicantium in petitione dispensationis, vel scilicet sub propriis vocibus, v. g. *Supplicatur Beat. Vestro ex parte Petri de Marini, & Bertæ de Martellis.* Vel sub nomine parentum (quod faciunt sæpe Curiales, quia non bene legunt cognomen supplicantium, cum tamen habeant arborem consanguinitatis, ad ipsos & partibus transmissam), ut, *Supplicatur Beat. Vestro ex parte Petri Francisci, & Bertæ Mariæ, cum F. & M. masculis, significantes Petrum esse filium Francisci, & Bertam esse filiam Mariæ.* Nam, ne quis patet vnam, eandemque personam habere illa duo nomina, sic solent scribere mascululè, cum scribant litteris minoribus, quando illa duo nomina sunt ejusdem personæ, sic, *ex parte Petri Francisci, & Bertæ Mariæ, ut rectè notat Contadus de dispens. l. 7. cap. 5. n. 18.*

2. Potrò, siue erretur in nomine, siue in cognomine, quocumque ex prædictis duobus modis indicata fuerint, si constet de corpore, hoc est de personis postulantes dispensationem, ut si loco Petri dicatur Titius, loco Bertæ, dicatur Agatha, valida erit pro utroque foro dispensatio. Est opinio Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 37. & commun. apud Dianam p. 8. tr. 3. ref. 63. (si constet, inquam, nam secus indeterminata fuisset dispensatio, atque adeo nulla.) Ratio est, quia jam ad illam personam direxit intentionem Pontifex. Confirmatur, quia in Penitentiaria pro dispensationibus in occultis impedimentis, ne nominantur quidem supplicantes, sed solum significatur personæ, ut de ipsa constet, sic: *Quidam talis Diocesis cognovit occultè Sororem suam Sponsam, &c.*

Confirmatur Secundo, à simili, nam in Iure Civili (in Insti.

Instit. de legatis, l. Si quis in fundo de legatis primo: habetur hæc dispositio: Si quis in nomine, Cognomine, Prænomine, Agnomine Legatarii, Testator erraverit, si tibi de persona constar, nihilominus legatum valet: Nomina enim significandorum hominum gratia, repetita sunt, qui, si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. Hactenus Textus.

3. Quod, si Conradus l.c. dicat dispensationem censeri invalidam in Romana Curia, si erratum sit in Nomine, vel Cognomine, intelligo, id esse pro foro externo, quando in illo, & pro illo, de persona constare forte non potest.

§. VII. Quando erratum est in nomine Diœcesis.

1. **H**Oc enim verò diligentiori examine pensandum est. Nam licet primo aspectu videatur esse ejusmodi error valde accidentalis, & ejusmodi sane est, si ex le spectetur; trahit tamen errorem alium pertinentem ad substantiam dispensationis. Solet enim communiter Pontifex committere dispensationis executionem Ordinario Diœcesis ejus, in qua natus est supplicans, non autem in qua quis Domicilium forte habet, sic disponente Tridentino sess. 22. c. 5. de Ref. pro foro externo (pro foro interno enim in oculis committitur, ut dicemus infra cap. 12. initio confessorio, &c.) Nam ideo semper in petitione explicari debet supplicantium propria Diœcesis. Si ergo loco tuæ Diœcesis, alteram, etiam sine tua culpa, exponas, cum Pontifex intendat concedere iurisdictionem, seu potestatem exequendi dispensationem Episcopo Diœcesis tuæ Nativitatis, certè invalidè alter Episcopus dispensationem exequetur, vix potest, qui à Pontifice non fuerit ad illam Delegatus.

2. Dico igitur cum Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 39. Conrad. in praxi disp. l. 7. c. 5. à n. 28. Perez, d. 46. sect. 8. n. 18. Sal. de leg. d. 20. 26. Meroll. T. 2. d. 4. c. 6. n. 17. aliique in hoc errare, hoc est, si tu cum sis, v.g. Diœcesis Agrigentina, erret (etiam inculpate) Curialis, exponatque te esse, v.g. Catanensis Diœcesis, unde committatur executio Ordinario Catanensi, nec Ordinarium hunc Catanensem, nec Ordinarium Agrigentinum, nec separatim, nec conjunctim validè tibi dispensationem executurum. Ratio est, quia Pontifex, nisi aliud expresse dicat, se conformare intendit Tridentino: ergo in casu posito non vult committere dispensationem Catanensi. Quomodo ergo hic illam exequi poterit? Ex alia parte de facto non committit Agrigentino, ergo similiter qua ratione hic poterit illam exequi? Nam, quod committeret, si sciret, nihil juvat; conditionalis enim voluntas nihil operatur.

3. Hinc nullo modo assentior Pontio, l. 8. cap. 17. num. 43. Diane p. 8. tract. 3. re. sol. 64. Asserenti Amicum, Texedam, Perez, aliisque putantibus Agrigentinum posse exequi prædictam dispensationem. Et ad paritatem, quam ipsi inducunt, ductam ex errore nominis personæ, quando constat de ejus corpore, vnde idem dicere contendunt de errore nominis Diœcesis, quando de ea constat. Respondeo, adesse disparitatem, quia, in errore nominis personæ, una est persona, quam in mente habet Pontifex, cui concedit dispensationem? At in errore Diœcesis duo sunt Ordinarii, nempe in exemplo nostro, Agrigentinus, in qua natus est supplicans, atque huic non dat commissionem Pontifex, & Catanensis, Et, neque huic, ut potest non proprio Episcopo supplicantis, dictam commissionem ex Tridentino dare Pontifex intendit. Quamvis ergo hanc Pontii doctrinam aliqui probabilem appellent apud citatum Dianam; illis tamen ego acquiescere nequaquam possum.

4. Inquires. Quando Sponsus est vnus Diœcesis, Sponsa verò alterius, explicandâ est utriusque Diœcesis in petitione dispensationis?

Respondeo. Ita, ut nimirum Pontifex eligat Ordinarium, cui vult committere executionem dispensationis.

Eligere tamen ipse solet Ordinarium Diœcesis Diœcesis. Quando ergo Sanch. l. 8. matr. d. 35. n. 5. dicit, si dispensationem Diœcesis alterius, intelligi (poni) non debere, intelligo ex praxi hodierna, quæ semper exprimitur, utramque Conradus in praxi disp. l. 7. c. 5. n. 28. 5. Inquires iterum. Ad quem pertinebit dispensationem exequi, si vacante Ecclesia, v.g. Mazzantiensis, natur à supplicante Pontifici, ut committat eam Episcopo viciniore, addatque idem supplicans, vicinior esse Episcopum Cephaludensem, cum tamen ex re Agrigentinus. Pontifex autem annuat postulatibus, quæ Commissionem Episcopo Cephaludensi.

Respondeo. Bardi in sect. l. 4. q. 6. duo hic dicta hunc casum esse similem, imò eundem, præstatem hactenus à nobis explicatum. Secundò, perit Episcopum Agrigentinum, quare ipsum posse tam dispensationem exequi, quia est attendenda mens Pontificis, qui verè vult committere talem delegationem viciniorque esse probabilis.

6. Profecto, quoad hoc posterius dictum, ipsi reo, cum Pont. Bonac. Sal. Santarello apud eundem h. n. 4. apta enim est ejus ratio. At quoad prius, meo Puto enim casum esse diversum, nam in casu prædicti Patris Bardi, constat de corpore, ut ita loquar, Diœcesis, siquidem mens Pontificis est viciniore potest committere. Vicinior autem est solus Agrigentinus. Ergo viciniorem designat, Agrigentinum designat, casu præcedenti à nobis allato, non constat de Diœcesis corpore, nam Diœcesis, ubi natus est Orator, non debet esse potest in mente Pontificis, cum ex vno parte sciat, & ex alia, nec vnquam solet Pontifex committere indeterminatè sic: Vicario ejus Diœcesis, in qua quis natus est.

Monitio ad sanandos prædictos errores.

7. Pro his, & similibus casibus præcedentibus errore, vel quando dubia existit impetratio dispensationis adverte, eam sanari, id est, validam fieri per novam literam seu nova rescripta à Pontifice obtinenda, narrato cum fideliter errore. Quæ novæ literæ vocantur *Per litteras*. Per illas enim vult Pontifex, ut litteræ priores valeant, ac si error non irreperisset. Et quidem hæc literæ impetrantur, & sine nova compositione, nec multis expensis.

CAPVT XI.

Quid statuumdum, si quid dubii interueniat circa dispensationem matrimonialem, Remissio.

1. **D**E hæc re latè egi lib. 3. in Dical. c. 3. §. 7. Dico, siatio, & V. Matrimonium, illud te, hæc occasione prætereat, non esse dubium, sed certo invalidam dispensationem. Ita Suar. l. 6. de Voto, c. 27. n. 6. Sanch. l. 8. matr. d. 21. n. 40. si supplicans narret, se ambigere, & copulam consummaverit cum Sorore ejus, quam dicit intendit, an Votum Castitatis emiserit, an conjugum sit cum Sponsa conjunctus, &c. ipse autem certum scitavit voverit, copulam consummaverit, conjugum sit sit astrictus, &c. Ratio est manifesta, quia quilibet deceptio facit gratiam incognitam danti, atque eidem involuntariam.

CAPVT XII.

Explicantur clausule Rescripti dispensationis pro foro externo.

1. **C**ommittere solet Pontifex, ut scripius supradicavimus, Ordinario supplicantium, hoc est Episcopo

Episcopo vel ejus Vicario executionem dispensationis pro foro externosque per viam Datariænam pro foro interno de occultis committit, per viam Pœnitentiariæ, dictam executionem Confessario ejusdem supplicantis: Quoniam ergo in his commissionibus multa sunt, quæ declarationem expolunt, earum singulas clausulas breviter explicabimus in hoc capite pro foro externo, in sequenti pro interno, quas latius habes apud Sanch. fol. 8. matr. d. 34. & d. 37. & Conrad. in praxi disp. 10. lib. 7. & 8.

§. I. In prima clausula agitur de persona executoris.

1. In prima hac clausula Benedictionem suam imperans Pontifex Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ipsi committit expeditionem causæ: id est, ut exequantur & actum concedant dispensationem. Oritur autem statim prima dubitatio, cui nam ex ipsis.

An solus Episcopus, vel Vicarius solus, an uterque dispensationem exequi valeat?

2. Quando ad utrumque diriguntur litteræ, mandanturque in illis contentum sub disjunctione, hoc est, ad alterutrum illorum, committitur (quod tamen non esse in usu advertit Conrad. in praxi disp. l. 7. c. 4. n. 37.) poterit dispensationem exequi alteruter ex nominatis, ad electionem supplicantis. Quando autem diriguntur ad Vicarium absolute, vel absolute ad Episcopum, solus ille, ut voluit Sanch. l. 8. matr. d. 27. n. 3. ad quem diriguntur, potestatem habet exequendi. Quamvis enim idem sit Tribunal Episcopi, & Vicarij; id tamen est in his, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non in iis, quæ delegantur à Pontifice. Cum ergo nunc supponamus, dirigere mandatum ad Vicarium, non potest se ingerere Episcopus, nec contra.

Vicarius relicto officio.

3. Secunda dubitatio. Si Vicarius Episcopi prædictus, dum Informationes instruit pro dispensationis executione, definat esse Vicarius, vel quia ipse idem creetur Episcopus ejusdem loci, vel quia amoveatur ab officio, poteritne deinde perficere probationes, ac dispensationem concedere?

Respondeo. Quando, ut loquitur Conrad. l. c. n. 36. realis est commissio, ut esse communiter solet, non poterit, poterit, quando est personalis.

4. Sed quid est, & qua ratione cognoscetur realis sit, an personalis commissio.

Respondeo. Realis est, quando commissio sit alieni, non habito respectu ad personam, ejusque qualitatem, sed ad officium, quod gerit. Personalis, quando alicui sit habito respectu ad personam. Quare, si aliunde colligi non potest intentio committentis, vtere hac regula. Quoties in literis mandati nominatur solum dignitas, sic, v. g. Tibi Vicario committo, &c. commissio est realis. Quoties verò nominatur persona v. g. sic, Tibi Petro committo, est personalis.

5. Rectè igitur diximus, quando commissio est realis, nihil amplius posse Delegatum, deposito officio, quia is non habet amplius illud munus, cui connexa fuit commissio; posse autem, quando commissio est personalis, quia jam remanet eadem persona, cui commissio, facta est.

Si commissio fiat personæ, & officio sic: Tibi Petro Vicario, vel Tibi Vicario Petro probabilis censet Sanch. l. 8. matr. d. 27. n. 14. Castrop. tom. 1. tr. 3. d. 4. p. 16. §. 6. commissio esse personalem. Sed hoc, & similia multa ad ejusmodi realem, vel personalem commissionem facientia, vide latè apud eundem, aliosque.

Vicarius succedens.

6. Dubitatio tertia. Remoto, vel defuncto Vicario,

cui commissio est à Pontifice executio, potestne Vicarius in eodem officio succedens?

Respondeo. Si commissio sit realis; ut certè communiter esse solet, poterit executioni mandari à Vicario, qui de novo creabitur ab Episcopo: ab Episcopo inquam, non à Capitulo Sede vacante; de hoc enim mox. Ratio responsionis est jam dicta num. 5.

7. Quod, si commissio sit personalis, non poterit objectionem ibidem dictam. Hæc est probabilissima sententia, quam etiam firmant Decisiones Rotæ Romanæ allatæ à Conrado, in praxi disp. l. 7. cap. 4. n. 36. & apud Sperell. t. 1. decis. 31.

Hic daretur occasio explicandi, an facultas, quam fortè mihi Rectori concessit, ad approbandos Confessarios mei Collegii, Episcopus, me amoto ab Officio, transeat ad meum successorem. Verum, ne tam sæpè divertam ad alias materias, videatur id apud Sanch. l. c. & d. 28. num. 44. De Lugo, in respons. moral. lib. 1. d. 19. aliosque.

Episcopus Vicinior.

8. Dubitatio quarta. Quando committit Pontifex exequendam dispensationem Episcopo viciniore (quis iste sit? & qua ratione mensuranda distantia? vide apud Conradum mox citand. n. 20.) id, quod consuevit fieri in eventibus quibus sedes propriæ Diocesis vacat: si hæc deinde fiat, per novum Episcopum, plena, potestne ille viciniore exequi amplius dispensationem illam?

9. Respondeo. Non potest, saltem re integra, & hunc esse stylium certissimum, notat Conradus, in praxi, l. 7. cap. 4. n. 25. Ratio est, quia semper supponitur Pontifex, velle servare Dispensationem Tridentini sess. 22. cap. 5. de Refor. jubentis dispensationes esse exequendas à proprio Episcopo, unde, nisi huic dispositioni expresse deroget, semper intelligitur conditionatè sic committere Episcopo viciniore: Exequere dispensationem hanc, si vacat Sedes propria.

10. Quæres, Poteritne tunc Episcopus proprius, seu novus, quando jam plena sit Sedes?

Respondeo, nequaquam, quia huic novo hujus Diocesis Episcopo nihil commisit Pontifex. In hoc ergo casu, quo fiat plena sedes, cum non possit Episcopus viciniore, ut dictum est num. præced. nec possit Episcopus hic novus, ut nunc dicimus, erit necesse confugere ad Pontificem pro mutatione Iudicis, seu Delegati, ut idem Conradus indicat loc. cit. loquens de casu, in quo litteræ Pontificis illi viciniore nondum fuerint præsentatæ.

Capitulum, seu Vicarius Capituli, Sede vacante.

11. Dubitatio quinta. Concessiones dispensandi, commissas Vicario Episcopi, potestne exequi Capitulum, Sede vacante, vel ejus Vicarius?

Respondeo. Quod non potest ipsum Capitulum, certum est; illud enim succedit quidem in omni iurisdictione ordinaria Episcopi, non verò in Delegata, qualis est præsens.

12. At, quoad ejus Capituli Vicarium celebris est questio, nam concedit Sanchez l. 8. matr. d. 27. n. 32. cum paucis, quia Vicarius Capituli vocatur interdum Vicarius Episcopi ex eo, quia est Vicarius Capituli, in quo residet tota iurisdictione Episcopi.

13. Negat Conradus l. 7. c. 4. n. 11. cum Barb. de Canon. c. 42. n. 57. Sperell. t. 1. decis. 31. Antonel. in praxi Ep. l. 4. c. ult. & Ventrig. Ann. 38. n. 24. alios citante. Multæ declarationes Sacr. Cong. & multæ Dec. Rotæ Rom. apud citatos negant cum multis, quia certè sumus de mente Pontificis, nolentis Vicario Capituli (etiam si idem, qui fuerat Vicarius Episcopi, nunc sit electus Vicarius Capituli) has dispensationes committere. Quando enim Pontifex scit, Sedem Episcopalem vacare, etiam si litteræ expeditæ essent ante vacantie cognitionem, statim scribit alias litteras continentes, ut loquimur, mutationem Iudicis.

Judicis, ac Viciniori Episcopo dispensationem committit, nunquam verò, etiam cum exoratus, committit Vicario Capituli, ut idem Conradus testatur. Et merito quidem non vult Pontifex in hac re gravissima fidere Vicario Capituli qui tumultuariè, & ah amicis creatus sæpe supponitur.

4. Nonnulli pro sententia Sanchez, afferunt Pontificum, magnique faciunt unanimes consensum horum duorum, alias sequentissime dissidentium, sed nihil conficiunt; nam Pontifex & id obiter tractat & remittit se ad doctrinam Salas. At Salas de leg. d. 20. s. 7. n. 124. (ut, & S. Congreg. si rectè intelligatur, quam adducit Gavanti. in man. Ep. V. Capitulum S. Vac. n. 53. & 55. & ex Gavanti. Dian. p. 5. r. 14. ref. 19. non loquitur, quando commissio data est Vicario Episcopi, de qua est nostra questio, sed de alia commissione extraordinaria, quando data esset Vicario talis Diocesis, v. g. Vicario Panormitano; qui casus est valde diversus à nostro, cum commissio in hoc casu non detur, Vicario Episcopi, sed Vicario cuicunque qui sit Panormitanæ Diocesis: & tamen hæc doctrina cum sit rarè praxis, aliis discutiendam relinquo. His à me factis, incidi in Tancredi p. 2. quest. mor. tr. 5. q. 3. 1. & latius p. 1. r. 12. q. 1. docentem utrumque dictum Vicarium posse dictam dispensationem exequi. Id quod nunc videtur mihi probabile.

An Vicarius hanc potestatem sibi delegatam possit alteri committere?

15. Dubitatio sexta. An Vicarius, & quicunque Delegatus ad hac dispensationes expediendas possit vices suas alteri committere? quod est, querere, an possit eas alteri subdelegare?

16. Antequam respondeam, scito, duo hic considerari posse. Alterum est examen, & verificatio causæ, ob quam erit dispensatio concedenda, qualis est receptio v. g. Testium. Alterum est ipsa actualis dispensatio, & hoc dicitur importare nudum ministerium, id est ipsius Executoris operationem, illud dicitur importare usum Jurisdictionis.

17. Hoc posito Respondeo, Examen, & verificationem causæ posse alteri committi, sed nullo modo nudum ministerium. Ita Sanchez l. 8. matr. d. 27. n. 43. & communiter Mollat r. 1. diff. 4. c. 6. n. 619. lege etiam eundem r. 3. d. 7. c. 4. d. num. 172. & paulo antea num. 57. cum aliis. Ratio est, quia Pontifex committit Delegato, ut ipse dispense, & non aliter; quod est nudum exercere ministerium: At examen, & verificationem causæ non præsumitur idem Pontifex committere ipsi vni Delegato, sed committere juxta consuetudinem Tribunalium, qua per alios instruuntur informationes, recipiuntur Testes, &c. Ex quibus deinde solet Delegatus causam instructam benè recognoscere, & suam dispensandi ministerium tandem exhibere.

18. Hinc, si testes recipiendi sint extra propriam Diocesim, poterit, & debet Executor literas rogatorias scribere, quibus Ordinarius illius alienæ Diocesis roget, ut Testes recipiat, informet, & quæque transmittat ad ipsum Executorem. Et quia hos Testes, in hac causa, non auctoritate sua ordinaria is recipit, ideo debet servare formam sibi præscriptam ab Executore prædicto; ad quod certe in aliis causis non teneretur, cum possit secundum proprias consuetudines procedere. Lege id latius apud Barbosam, in Voto decis. 17. n. 184.

Quid faciet Vicarius, seu executor, si erravit in exequendo?

19. Dubitatio septima. Post negatam, vel concessam dispensationem, si clare apparet ab Executore erratum fuisse, quid faciendum?

20. Respondeo. Quia commune est, ut vult Guttier. l. 2. cap. 1. cap. 2. multos citans, omnibus Delegatis, ut postquam Delegatus functus est munere suo, nihil amplius possit, ideo ejusmodi Executor sanare non potest errorem: quare tanquam Delegatus nihil poterit.

21. Verum, quia is Executor solet esse, qui dicitur, carius, atque adeo Ordinarius, ipsi tanquam Ordinarius incumbit, providere, in quantum potest, ne delictum mittantur. Quare, si erratum fuit in concedenda dispensatione, ipse, ut Ordinarius, debet dispensationem revocare, si potest, vel si jam ad illud iterum legitime à Pontifice concedatur dispensatio, verò, si negavit, tunc enim verò nihil potest. Delegatus functus est sicuti diximus, necesse est, ut Ordinarius autem non habet auctoritatem exegere dispensationem per errorem Sponsi negatum, qui non auctoritas illi, ut Ordinario à Pontifice tradita, non fuit, in hoc ergo casu, iterum Romanam à Pontifice ratam errore corrigendum erit, ut notat Sanchez matr. d. 27. n. 39. Squillent. de Privilegiis, c. 2. n. 205. alique ab eodem citati. Si dispensatio sit concessa per Penitentiarium pro foro confessorie, per aliquando à Confessario sanati error eo modo, quod cap. 13. §. 1. n. 8. dicam.

Quid autem faciendum, si de ejusmodi errore constet, sed solum dubitetur satis explicite, ut in cap. 3. §. 7. V. Dispens. & V. Matr. Vide etiam Sanchez matr. d. 21. n. 23.

§. II. In secunda clausula refertur supplicatio, narratio.

1. Hic Pontifex narrat id, quod sibi à supplicante propositum fuit. Quoniam ergo ex ipso non veritate exponere debent, superius sunt indicata, random in hac clausula nobis non est.

§. III. In tertia clausula datur Executori mandatum, querendi veritatem, & dispensandi.

1. Hic Delegato Pontifex committit, ut de causa proposita querat, & que in ea, dispensationem.

Qualis debeat esse hæc Inquisitio.

Dubitabis ergo Primò. An ejusmodi Informatio Inquisitio fieri à Delegato debeat judicialiter, recipiunt Testes coram Notario, &c. an extrajudicialiter? Respondimus enim, quando res non est notoria, fieri omnino debere hujusmodi externam inquisitionem, quia hoc est de dispensatione in foro externo.

2. Respondeo, posse fieri judicialiter, sed non esse recte Sanchez l. 8. matr. d. 35. n. 15. si fiat extrajudicialiter, siquidem Pontifex solum præcipit ejusmodi veritatem indagare, ut Delegatus suæ conscientie satisfaciatur, ut ex veritate cognita procedat, nam propter, si veritas est veritas, vel alioquin ea iudici constet, illi sententia perque erit, lege Sanchez, ibid. n. 16.

3. Hinc, si hujusmodi Informationes sunt extrajudicialiter, possunt fieri extra propriam Diocesim, verò, si judicialiter (ut certe semper fieri video) non sunt in aliena Diocesi, sine licentia ejus Ordinarii, non potest exercitum Jurisdictionis contentiose, Notario factis etiam judicialiter cum licentia illius Episcopi probationibus, secundum Sanchez lib. 3. matr. d. 2. num. 6. posse Executorem concedere dispensationem etiam in aliena Diocesi: quia ipsa concessio dispensationis non est actus Jurisdictionis contentiose, sed voluntarie, quæ in alieno territorio exerceri sine dispensatione possunt.

Tempus, quo causa verificanda est.

4. Dubitatur Secundò. Quandoque causa dispensationis verificari debet? Et quia quatuor tempora designari possunt. Primò, quando mittitur Romanam, applicatur Pontifex. Secundò, quando, audita supplicatione, Pontifex annuit, dicens: Fiat, ut patet, Tercio, quando

quando executor dispensationem concedit. Quod, post concessam dispensationem, & dum Sponsi actu matrimonium per verba de presenti contrahunt, ideo queritur si pro causa, v.g. dispensandi, ut Antonius, & Antonia consanguinei matrimonium incurrant, assignetur Antonia pauperetis, vel diffamatio, quandam ex his quatuor temporibus verificari debeat, tam esse pauperem: vel diffamatum? Respondeo quatuor dictis.

1. Dico primo, non esse opus, ut verificetur. Primo tempore; Ita Sanchez l.8. matr. d.30. n.2. Bonac. de disp. l.1. q.2. p.10. §.1. n.2. Per. de matr. d.45. §.6. n.2. quia id nec a iure praescribitur, & res est admodum remota ad dispensationem.

2. Dico secundo, probabilis esse secundum Sanchez l.8. matr. d.30. n.4. Pont. 8. c.20. num.2. Castrop. l.1. r.3. d.4. p.1. §. num.2. Per. de matr. d.41. §.6. num.2. oportere verificari secundo tempore, sed probabile etiam, esse, non oportere, ita Conrad. in praxi l.7. c.2. n.32. Garcia p.6. de Benef. c.2. num.287. & seq. Ratio prioris probabilis est, quia Pontifex annuit postulatis, si res veritate nitatur, ergo causam, a qua movetur ad annuendum, oportet verificari quando ipse annuit. Ratio probabilis posterioris est, quia Pontifex non dispensat immediate, ut olim fiebat (si enim ipse immediate dispensaret, sine dubio causa vera tunc esse deberet) sed dispensat mediate per Executorem. Cum igitur veritas causae, ex natura dispensationis, tunc adesse requiratur, quando dispensatio fit, non quando committitur fieri, non autem necesse, eam esse veram quando Pontifex annuit, satis erit, quando executor actu dispensat: ut mox dicemus. Sentus ergo verborum Pontificis hic est: *Dispensasti utraque haec causa quando dispensandum a te erit.*

3. Neque dicas, ex posteriori probabilitate sequi, si Pontifex concessisset dispensationem ab Executore expediendam pro matrimonio duorum consanguineorum, vel affinium, si concessisset, inquam ex causa, quod inter illos intervenerit copula, posse Executorem illam expedire, si copula habetur ante ejus expeditionem, seu post impetratam gratiam a Pontifice. Ne inquam, id dicas, nam respondet Garcia l.6. & apud Conradum l.2. num.33 non posse praesumi, Pontificem velle concedere commissionem dispensandi, dando occasionem, qua post ipsius commissionem committendum sit a supplicantis peccatum, qualis esset praedicta copula: praesumitur vero, quando similis occasio non datur; ut est in casu praedictae paupertatis, vel diffamationis, vel similis.

4. Dico Tertio, certum esse, causam dispensandi omnino debere verificari tertio tempore, hoc est, quando executor dispensationem concedit. In hoc omnes, ut Sanchez l.6. n.12. Joan. Prepos. 3. p. de dispensat. dyb. 4. n.35. Diana p.8. matr. l.3. res.77. consentiunt quia executori non datur potestas, nisi preces supplicantum veritate nitantur, & quia natura dispensationis, ut modo dixi, requirit, ut alia causa, quando ea conceditur. Unde, si mulier praedicta erat inops, vel diffamata tempore dictae commissionis a Papa, sed deinde tempore executionis facienda a Delegato dives evasisset, vel diffamatio cessasset, nulliter concederetur dispensatio.

5. Dico Quarto, Quamvis Sanchez l.8. de matr. d.30. n.14. Meroll. l.2. d.4. c.6. n.331. multos citans, cum aliis putet, debere causam, v.g. dictam pauperetatem persistere, quando initur matrimonium, quod sane probabilissimum est, tamen est etiam probabile cum Suarez l.8. de leg. cap.30. Dicat apud Dianam l.6. Gran. Salas apud Meroll. l.6. Castrop. l.1. r.3. d.4. §.1. n.4. Pontio, aliique (fatente hanc probabilitatem eodem Sanchez l.6.) id necesse non esse. Nam dispensatio non fuit concessa, neque explicite, neque implicite sub conditione perseverantiae, semel autem legitime ea existente, libera est mulier ab impedimento; ergo, & matrimonium inibit legitime.

6. Quando datur dispensatio comedendi carnes, v.g. diebus vetitis ob dubiam infirmitatem, non est mirum debere causam, id est infirmitatem dubiam perseverare,

quando successively comedendae sunt carnes, quia in his dispensationibus circa res habentes tractum successivum sic praesumitur, teste Castrop. l.6. n.5. rationabilis mens illas concedentis id, quod non videretur praesumi in casu nostro.

Causa vera, sed verificata falsis Testibus.

11. Certum est, si falsa sit causa dispensationis datae, v.g. incompetencia dotis, & falsis Testibus probata, nullam esse dispensationem. Ita Castrop. l.1. r.3. d.6 p.16. §.5. n.4 quia nulla causa nullam parit concessionem. At si sit vera, licet falsis Testibus probata subsistet dispensatio, teste eodem ibidem cum Sanchez & Pontio, quia verificatur conditio a Pontifice requisita.

12. Quid si falsitatem causae allegavit sollicitator, me ignorante possimne indicare Pontificem ratum pro me habere dispensationem? Respondeo, non potes, vide Castrop. ibidem cum Tiraguel. & Sanchez, quidquid aliqui asserant, quia intercurrente cujuscunque ignorantia, si requisita causa deest, & illi causae innixa concessio.

§. IV. In quarta clausula iniungitur poenitentia salutaris.

DE hac poenitentia dicam commodius infra c. sequenti §.3.

§. V. In quinta clausula aliqua causa in genere ponitur.

Non raro Pontifex refert, supplicantes petisse dispensationem ex hac, vel illi. causa determinata, tum addit in hunc modum: *Exceptis aliis, seu praeter alias causas rationabiliter earum animarum moventes, & addit item sic: De praemissis te informes, &c.*

1. Dubitatur ergo, an debeat de his causis in genere positis se informare Delegatus? Nam de determinatis omnino debere, iam vidimus supra.

Respondeo, cum Sanchez l.8. matr. d.35. n.24. & Conrad. in praxi l.7. c.2. d. n.13. Nequaquam; dum enim in particulari illas non exprimit, signum est evidens, eas solum apponi ob alium finem, puta ut appareat, dispensationem rationabiliter, & honeste concedi.

Atque hinc etiam fit, ut quando aliqua qualitas, v.g. nobilitas supplicantis, narratur solum a Pontifice, opus non sit, eam verificari per probationes ab executore faciendas. Quod si nobilitas, vel quilibet alia qualitas in Brevis concessionis apponitur per modum conditionis: Si es nobilis, Si es pauper, vel per modum causae finalis: Quia es nobilis; Quia es pauper, tunc sane verificari oportebit. Ita Sanchez l.6. cit. num.24. & Conrad. l.6. Et quidem, quando dispensatio est in secundo, & tertio gradu consanguinitatis, si ponatur nobilitas, poni, ut conditionem, vel ut causam finalem, iidem Doctores notant. Quaedam alia circa nobilitatem dixi supra c.7. §.2. n.26. & 27.

§. VI. In sexta clausula prohibetur executor aliquid muneris, vel compensationis accipere.

Id sane non solum monet, sed praecipit: sic enim habet: *Quod si, praeter hac monitione, aliquid muneris, aut praemii, recipias, excommunicationem latam incurras.* Immo interdum, quando scilicet dispensatio conceditur in forma pauperum, id est sine illa compositione, seu elemosyna, quam pro divitibus solet taxare Datus, addit Pontifex, ut dispensatio tunc nulla sit.

1. Dubitatur ergo, an nihilominus executor possit accipere, saltem esculenta, & poculenta, quae paucis diebus consumi solent?

2. Respondet Primò Sanchez l.8. matr. d.35. num.11. non posse, quia omne genus muneris vetat Pontifex, ibi (aliquid muneris) intelligit tamen Sanchez, si ea mittantur a partibus ante finitam Delegationem, vel cum pacto seu conventionem dandi postea.

Addit Conrad, in praxi c. 7. c. 6. n. 14. ejusmodi executorum debere omnia gratis exhibere; quare, nec pro labore studii, nec pro accessu ad Testes examinandos aliquam posse mercedem accipere.

4. Respondet Secundò Perez de matr. d. 48. sect. 2. n. 6. & ap. Dian. p. 8. r. 3. vult, loquentem de simili clausula in l. peris Penit. duo afferens. Primum, per dictam clausulam non prohiberi Officiali aliquid modicum accipere pro laboris impensa in exequenda dispensatione, si illud sit iure, vel consuetudine debitum, quam tamen consuetudinem adesse, difficile putat, quia ejusmodi labor admodum est exiguus.

Secundum, non prohiberi esculenta, & poculenta non magni momenti: cum enim non dentur (ut supponendum est) ad corruptendum Iudicem, sed solum, ut majori brevitate suum munus perficiat, non videtur (ait) cadere in dictam prohibitionem.

§. VII. In septima clausula ponitur: Non obstantibus, &c.

1. **T**amet si hæc clausula: Non obstantibus Constitutionibus Pontificum: addatur in mandato de Dispensando; illa tamen non tollit impedimentum in illo mandato non expressum. Cadit igitur solum illa non obstantia super impedimentum expressum, ut rectè notat ibidem Conradus, ibid. c. 7. n. 4.

C A P V T XIII.

Explicantur clausula Rescripti dispensationis pro foro interno.

1. **I**ndicavimus aliquanto superius, quando occultum est impedimentum, ejus dispensationem peti, & impetrari per viam Pœnitentiariæ, quæ, nec ipsa intermediare illam expedit, sed committit alteri per litteras sigillatas, quarum præcipuas Clausulas iam exponendo.

§. I. Prima Clausula, committitur Delegato executioni.

1. **I**n hac Pontifex, ubi salutationem impertit ei cui, delegat commissionem, requirit in eodem duas qualitates, quarum alterutra deficiente, nulla concederetur à Delegato dispensatio. Eæ sunt, ipsum esse Doctorem in Theologia, vel in iure Canonico, & eundem esse Confessarium approbatum ab Ordinario. Verba Pontificis hæc sunt: *Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Doctorum Doctorum ex Approbatis ab Ordinario.* His autem qualitatibus existentibus, est in potestate dispensandi hunc, vel illum eligere. Sed perpendamus iam utramque qualitatem.

2. *Confessario.* Olim satis erat, Delegatum hunc esse Confessarium, sed probabile saltem erat, non opus tunc fuisse, ut dispensatio expediretur ab ipso in actu Confessionis Sacramentalis, quia verba Brevis, non clare hunc rigorem requirebant, hodie verò clare solet poni, ut non nisi in ipso actu Confessionis Sacramentalis prædictus Confessarius dispense, ut cum multis notat Diana p. 8. r. 3. res. 106.

3. Addit idem ibid. res. 107. ex Marco Leone sufficere, etiam si Confessio sit sacrilega, dummodo ejusmodi sacrilegium non oriatur ex defectu integritatis circa rem, pro qua petitur dispensatio. Sed hæc doctrina mihi nimis difficilis est; nam, si requiritur Confessio Sacramentalis, quomodo sacrilega satis est, quæ Sacramentalis non est, cum in ea Sacramentum non conficiatur, nec ea Confessio, si sit sacrilega, pars esse Sacramenti possit?

4. Quoniam verò absolute, nomine Ordinarii, ex communiore opinione intelligitur Ordinarius loci,

quando ejusmodi Confessarius dicitur debere esse probatus ab Ordinario, de Ordinario loci locutus sum, an aliud benignius dici possit, sup. lib. 4. de hoc c. 5. §. 4. n. 11. investigavimus. Illud certe est probabilis opinio, an Confessarius approbatus pro Confessionibus virorum tantum, valeat expedire dispensationes, seu litteras directas ad feminas: nam affirmat sequitur Sanch. lib. 8. matr. d. 34. nam, 16. negat alii apud Dianam l. c. Res. 103. virique non improbabili.

5. *Magistro &c.* Aptus ergo non est Doctor in Civili, neque ii, qui titulum habent Magistri in Religione, neque ii, qui tantum sunt licentia soli illi, qui, vel in Theologia vel in iure Canonico ad gradum Doctoratus in aliqua Universitate fuerint; hi enim in Sacris Canonibus veniunt non Magistrorum.

6. Non nego interim, ex privilegio alius id potest cedi, ut concessum est nostris Sacerdotibus Societatis, qui, si sint approbati ab Ordinario, & Deputati à P. Gen. vel ad hoc idem Deputati sint ab alio Sacerdotis nostri Superiore, possunt (& super hoc conf. de Priv. Soc. V. Confess. §. 3. Conrad. in praxi dispens. c. 4. n. 70.) ex Privilegio concessio à Gregorio XIII. modo dicto nobis communicato, vel communicato ab eodem P. Generali, vel Superiore, possunt, inter alios, aperire litteras Pœnitentiariæ, & illas exequi. Alio ligiosos, qui in hoc Privilegio participant, debent approbati ab Ordinario, & ab ipsorum Generali, & de ejus licentia à Superioribus Deputatos pari modo hoc esse debere, rectè monet Sanch. lib. 8. matr. d. 34. quia hæc sunt necessariæ conditiones requiritur in corpore dicti Privilegii Gregorii XIII.

7. Inquires. Si Confessarius tunc electus à Superiore aperiat legitime litteras, iudicetque, non possit contra dispensationem, quia putat, v. g. ob aliquod caput, non verificari, arque adeo litteras esse subreptitias, poteritne alius similis Confessarius, si iudicat eandem verificari, vel ille idem Confessarius, si, re mutata, ipsa, mutet sententiam, iterum negotium relucere, & dispensare.

8. Respondeo, cum Sanch. lib. 8. matr. d. 37. n. 42. de dispens. d. 1. q. 2. n. 2. Castrop. t. 1. r. 3. d. 6. p. 154. n. 1. Lezzana in sum. V. littera Apostol. n. 13. Perez de matr. d. 48. sect. 5. n. 7. Vtrumque posse (est non posse eadem Marcus) in praxi Penit. apud Dianam p. 8. r. 3. res. 106. Opinio enim, vel error alterius non debet obstat applicanti.

9. Neque obstat, Primò litteras fuisse apertas, quia, per apertionem materialem, live à Confessario, live etiam fortè à Laico factam, ut vult Sanch. lib. 8. matr. d. 34. n. 12. non amittunt litteræ valorem suum, quando Confessarius iniungitur, ut litteras aperiat, & ligatur de formali apertione, id est, cum facultate dispensandi.

10. Neque obstat Secundo, quod Delegatus debeat tunc iam functus officio suo, unde nihil amplius possit, ut diximus supra c. 12. §. 1. n. 10. non obstat, quia, quia ibi res vertitur in foro externo, pro quo delegatus gerere se debet secundum rationem fori externi, quod in iure non admittit redium ad eandem causam data semel sententia. At hic res agit in foro interno, cuius natura est, ut, vel idem Confessarius mutando prudenter consilium, vel alius, sequens opinionem probabilem, possit mutare per meliorem considerationem iudicium, & absolvere.

11. Ex hac doctrina clare sequitur, Confessarium debere forte antequam tibi dispensationem expediret, deliberare, ut te eligi alium similem. Unde vides, commissio has pro foro interno semper esse finitales (nisi à Superioribus restringantur) commissioibus realibus, quæ, ut supra dixi, transeunt in successorem, atque adeo in casu mortis commissio transibit in successorem à te legitime electum.

§. II. In secunda clausula committitur Veritatis indagatio.

1. **I**njungitur hinc Confessario, ut his diligenter se informet de veritate cause propositae: Si ergo illi ea contineat, jam sufficientem veritatem indagatam habet, supra diximus in simili.

2. Eiusmodi autem informatio cum nunc sit pro dispositione in foro conscientiae, ejusdem foro conformanda erit: atque adeo non est fumenda, nisi ab ipso supplicante, sine Testibus, sine Notario, immo, & sine juramento ipsius supplicantis; quicquid contrarium dicat Pontius *lib. 8, cap. 21. n. 16*, contra quem agit Perez *l. c.* Si autem haec informatio, vel non fumatur, vel veritas Confessario non constet, nulla erit dispensatio, ob non servatam formam à Delegante praescriptam.

3. Sed quid, si supplicans dicat, immo, & juret, rem ita se habere, ut ipse Pontifici proposuit, sed executor aliunde sciat eam esse falsam?

Respondeo, Non debet dispensare, ita Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 21*, quia ipsi non sub alia forma concessa est dispensandi potestas, nisi, indagata veritate, eaque completa; dummodo semper ad veritas, ut docet Sanchez *lib. 3, marrim. d. 16. n. 8*, ut sigillum Confessarii factum rectum custodias.

§. III. In tertia clausula designat Pontifex poenitentiam dispensando imponendam.

1. **I**n hac designatione pro foro interno, ut etiam pro foro externo, de quo diximus in cap. praecedenti, & hinc locutionem de simili poenitentia remissimus, diligenter est distinguendum, nam in aliquibus operibus se remittit Pontifex arbitrio Delegati, in aliquibus Pontifex ipse determinat. In illis igitur aliquid potest Delegatus, in his prolixius nihil. Penduntur ergo verba Pontificis, & secundum illa, ad amissum, se Delegatus gerat.

2. Illud notat, & late habet Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 16*, si culpa fuit jam per alias Confessiones absoluta, non debere necessitate iterum à Delegato illam absolvi, & pro ea iterum poenitentiam sacramentalem imponi: tunc ergo solum poenitentia, quas designat Pontifex, sunt à Delegato injungenda.

3. Delegatus ergo non potest opera specialiter à Pontifice injecta, quale est, v. g. servitium Ecclesiae per tres, vel quatuor menses, quod in dispensationibus in forma Pauperum, aliquando imponit Pontifex non potest, inquam, illa, vel mutare in alia, quamvis pia opera, nec contrahere, nec differe post matrimonium, nec mitigare, potest tamen hanc, vel illam Ecclesiam, immo, & locum pium designare. Ratio est, quia servitium est à Pontifice definitum, Ecclesia non item. Vide de his fuisse Pyrrhum Conradum *l. 8, in praxi disp. cap. 6. n. 16*, & colligitur Sanchez *l. 8, marrim. d. 34. n. 32*, probatque Bardi in *sele. l. 4. q. 5*, in quo invenies, si secus fiat, dispensationem fore nullam, & certe, eam esse praxim in Curia, supponit etiam Diana *p. 7. tract. 10. resol. 9. & p. 9. r. 9. res. 11*, quidquid in oppositum fuisse disputer Taner.

4. **I**nquires, Potestne Delegatus concedere, ut quando poenitentia imponitur à Pontifice per aliquot menses, fiat partim antequam matrimonium inueatur, partim vero postea, & interim ipse dispensationem concedat, poenitentia non integrè peracta? Haec quaestio non est eadem, ac illa: An Delegatus possit dispensare, antequam poenitentia vilo modo peracta sit: id, quod non posse, modo statim, & rectè probat Bardi *l. c.*, sed an possit antequam ex parte peracta sit.

5. Respondeo, Conradus *l. c.* omnino esse debere poenitentiam integrè peractam docet. Sed quidam Theologus mihi nudius tertius reculit, se scire, hic Panormi Vicarium quandam ad similes dispensationes Delegatum,

Par. 111.

semel, aut iterum concessisse dispensationem Matrimonii, antequam tota poenitentia, sed solum, quoad aliquam partem, completa fuerit.

6. Confirmabat ex eo, quod in Brevis Pontificio, postquam imponitur, ut Oratores in Ecclesia publica ad sint Sacro cum candelis in manu accensis, & ut vir servitium exhibeat per tres, vel quatuor menses in aliqua Ecclesia designanda à Delegato, addi solet. *Qua poenitentia publice peracta dispenset.* Haec enim verba videntur solum cadere in priorem poenitentiam, quae est publice facienda, non verò in servitio illo corporali, quod potest in aliquo loco pio, quamvis non publico, ad arbitrium Delegati exhiberi.

7. Sed profecto haec similitudinem non habent. Quare, si Vicarius ille hac doctrina usus est, penes ipsum sit auctoritas. Expende enim Clausulas Rescripti, quod tria praescribere solet: Primum, ut Delegatus Oratores separet, si forte simul habirent. Secundum, ut imponat eisdem publicam poenitentiam assistendi in Missa cereis accensis. Tertium, ut vir conferat servitium alicui loco pio per tres menses, quibus praescriptis, concludit: *Et peracta publice poenitentia, dispenset, &c.* Notes verba? Ideo Pontifex solum meminit in hac conclusione poenitentiae publice peractae, quia illam omnino vult jam peractam esse ante dispensationem: non meminit autem servitii illius, quod etiam integrè peractum esse vult, quia jam hoc dixerat in illis verbis: *Vir conferat servitium per tres menses*: Si enim vir conferat solum per duos, jam non servat id, quod praescriptum fuit ad dispensationem obtinendam; hanc enim vim habet illud (*conferat*) positum, ante illud (*dispenset*) quasi dicatur: *postquam contulerit, dispenset*. Hic est sensus tenoris Rescripti, si sincerè illud interpretari velimus, & ad intentionem Pontificis attendamus, qui prius vult satisfactionem per illam poenitentiam sibi dari, & deinde, quasi satisfactus, gratiam dispensationis concedere.

8. Adde primum, illud (*vir*) significare conditionem, id est: *Si contulerit servitium*, sicut notat Conrad. ex Surdo in *praxi disp. l. 8. c. 6. n. 54*.

9. Adde Secundum, in his dispensationibus in forma pauperum, in quibus imponitur hoc servitium illud imponi loco elemosynae, quae imponitur Divitibus, subrogando scilicet servitium elemosynae. Quemadmodum ergo à Divite prius soluitur elemosyna, & deinde ipsi conceditur gratia, ita à Paupere prius implendum est servitium, & cum commune sit jus, quod subrogatum debeat habere easdem conditiones, quas habet id, cui subrogatur.

10. Adde Tertium, esse valde inconueniens, ut matrimonium celebraretur ab Oratore, latiusque solite signa exhibeantur, traducatur Sponsa coram omnibus in domum Sponsi, fiant benedictiones Matrimonii ab Ecclesia instituta, &c. quando eadem Ecclesia vult vi Orator maneat in poenitentia.

11. Denique Quid, si deinde Orator jam dispensatus omittat servitium? Respondebis, illicite omittere, sed valide persistere dispensatio. Audio: sed hoc non satis esset ad difficiles reddendas ejusmodi dispensationes, & ad exemplum aliorum, quae est intentio Ecclesiae, ergo dicendum est, non solum illicite agi, sed invalide.

§. IV. In quarta clausula requiritur, impedimentum esse occultum.

DE hac re plenè diximus ubi etiam supra cap. 5. & *un. 25*, notavimus quid praestandum, *ibid. n. 24*, si post dispensationem res forte divulgatur.

§. V. In quinta Clausula praescribitur revalidatio Matrimonii.

Si forte Matrimonium inter impeditos per impedimentum dirimens, contractum fuit cum fuerit nullum, revalidari per novum consensum debet: id ergo monet in hac Clausula Pontifex. Nos autem de hac revalidatione commodius tractabimus pluribus infra tr. 4. de consensu c. 7.

§. VI. In sexta Clausula advertitur, hanc dispensationem valere tantum pro foro Conscientiae.

Quandoquidem Dispensatio, de qua agimus, expedienda est, per viam poenitentiarum, quia est pro impedimentis occultis, ideo recte advertit Pontifex: eam dari solum pro foro interno. Iudex ergo in externo foro procedere poterit in hoc casu, ac si ei Matrimonio dispensatum non fuisset.

2. Verum non est negandum, si Iudex sciat, ejusmodi dispensationem fuisse datam, posse interdum illi acquiescere, immo recte Filliucius trakt. 10. de matr. p. 2. cap. 10. num. 3, 8. notat, posse evenire, ut Confessarius (habita licentia, ut suppono a Poenitente) faciat fidem apud Iudicem se absolvisse, & dispensasse. Ex quo Testimonio dissimulare Iudex poterit, & Matrimonium illud non condemnare. Potest item contingere, ut Parochus, vel Episcopus nolit assistere huic Matrimonio, quia scit, impedimentum occultum esse inter contrahentes; tunc ergo Confessarius poterit, per similem licentiam Poenitentis, certiorum facere Parochum, vel Episcopum, qui sane ad ejusmodi Testimonium acquiescere omnino debebunt.

§. VII. In septima Clausula praecipitur lacerari literas.

Executor horum impedimentorum, quae occulta supponuntur, nullas literas, nullamque fidem debebit dare iis, quibus dispensationem concedit (Excipe, quae diximus §. praec. n. 2.). Ipsi sumque Summi Poenitentarii, Breve, seu Referiptum, ex cuius vi dispensationem expedit, lacerare, vel quod idem est, comburere, obligabitur: id quod non raro sub poena excommunicationis praecipitur, quia ut habet ibidem n. 357. Filliucius, Pontifex non vult, ut sic dispensatus, uti possit ea dispensatione in foro externo.

At, poteritne Confessarius illud Breve apud se retinere?

Respondeo. Cum certe ad alium usum, non verò ad forum externum, ut supponimus, retineat, erit materialis retentio, unde, nec ipsi, ut vult idem Filliuc. ibid. prohibita, maxime, si in illo aliqua fiat scissura, praesertim figilli, &c. Addit Sanch. 8. matr. d. 34. n. 42. Si ejusmodi Breve apud ipsum dispensatum remaneat, non propterea invalidum fore dispensationem; nam, quando Pontifex Delegato dicit. *Quod si retinueris, nihil illi praesentem litteram suffragentur*, sensus est, nihil suffragentur in foro externo.

CAPUT XIV.

De Duratione Dispensationis, & Potestatis dispensandi.

§. I. An cesset, seu valeat Dispensatio, seu dispensandi potestas, si non acceptetur?

Hic sunt tria fere certa, unum controversum. Certum est Primum, si tu petas à Pontifice v. g. per medium tuum Procuratorem dispensationem, vel

potestatem dispensandi, & Pontifex conceat, petentiam; ita Sanch. 8. matr. d. 26. quia tam adhibet ratum in persona tui Procuratoris, cui mandatum per dedit.

2. Certum est Secundò, Si, te nesciente, alius eadem gratias impetret, valide impetret, valeat impetrari omnes gratis pro alio nesciente, recte Sanch. ibid. c. Si motu proprio de Praeb. in 6. Quia enim, sicuti generale animum habet lucrandi, ita, quod nescit, non habet lucrandi, ita, & has gratias, & privilegia, quae aliquid donant, nempe exemptionem à lege, ad contentum tamen valoris requiri tua acceptatione, illa gratia uti possis, & ad quosdam alios effectus infra indicabuntur. Si igitur res ita se habet in gratis, ita etiam se habebit in dispensationibus monialibus. Immo in his, quoad impedimentum sanguinitatis, vel Affinitatis est illud peculiare, ut si tur, vel acceptetur ab uno ex coniugibus, si capite valida dispensatio; Cum enim tunc dispensatio impedimento afficienti utramque personam, acceptum, ne careat suo affectu, prodest etiam alteri.

3. Certum est etiam Tertio, si aliquo tempore gratis acceptare praedictas gratias, posse postea, quatenus que volueris, illas valide acceptare, quia donec fuerit seu Princeps eas non revocaverit, semper periculum adeo eas acceptare tibi integrum semper erit.

4. Haec sunt certa. Controversum est, an, si impetrata dispensationem de impedimento, quo laborat, vel aliter, nescientes, sive bona, sive mala fide petent, matrimonium, matrimonium infirmetur ex illius capite? Verum de hac quaestione à me infra, in 2. Consensu c. 2. §. 2. dicetur satis.

§. II. An cesset ex renunciatione? Quid ce non?

1. Impetrasti dispensationem, seu gratiam, & acceptasti, illam tamen tunc renuncias, petente gratia. Quod enim eam possis renunciare certum est, quia libet potest renunciare suam rem, quales esse leguntur haec gratiae, & privilegia concessa, in vitium personae, nam concessa alicui in favorem suum, vel privilegium Canonici concessum Clericis, non potest Clerico renunciari, scimus omnes.

2. Respondeo, Si Superior legitimus tunc renunciationem accepit, expirat gratia; Si nondum accepta non expirat. Ratio prioris partis est, quia, si tu gratia renuntiasti, & Superior accepit, iam amplius illa non est. Ratio partis posterioris est, quia, si tu non saliter Donatio alicujus rei non acceptata, non rei dominium in alterum, sed remanet res in Donatore, ita, in renunciatione gratiae non acceptata à Superiori remanet ea gratia in ipso renuntiante.

3. Hinc sequitur Primo, ut quavis nullus renunciet quis impetrat dispensationem, etiam licet tunc teras concessionis, possit illa vi, quis dum Superiori renunciationem non acceptat, remanet gratia apud dispensatum.

4. Superior autem legitimus, qui in causa nullo dispensationum Matrimonialium, acceptare renunciationem valeat, est solus Summus Pontifex, quia vult ille, vel ejus Superior potest renunciationem gratiae acceptare, qui illam concedere potest. Vult etiam Ordinarius loci, & Confessarius, quibus solet concedi potestas dispensandi, non potest (ut notat Castrop. tr. 3. d. 4. p. 17. n. 10. legitime renunciationem dispensationis acceptare, quia in rescripto Pontificis concessa quidem illis dicta potestas dispensandi, sed nihil de potestate renunciationem acceptandi.

5. Sequitur Secundò, ex non vlt dispensationem, illam cessare, ut vult Pont. 8. matr. c. 18. §. 1. n. 20. dicitur, l. 8. de matr. d. 32. n. 7. Castrop. l. c. p. 18. n. 3. quia si cessat, non aliunde, nisi, quia tacite per non vltum v. g. quod, octo, decem annorum intelligitur expirare, non licet renuntiatio sola, ut dictum est, etiam expressa, non licet ad gratiae cessationem, ergo multo minus tacite.

§. III. An ex revocatione?

1. **U**T expeditius huic quaestioni faciam satis, praemittit tria. Primò, Privilegium quod nihil aliud est, nisi potestas alicui concessa ad faciendum aliquid alias ex lege prohibitum (neque enim hic nos loquimur de privilegio, quod dominium alicuius rei transfert in Privilegiatum, de quo Castrop. *T. 1. tract. 3. d. 4. p. 21. §. 1.*) Privilegium inquam, seu similis gratia revocari, secundum Suarez de legibus, lib. 8. ap. 17. Sanchez lib. 8. marr. d. 33. n. citantem multa Iura, & Doctores, potest ex natura sua ab eo, qui illud concessit, vel ab ejus Successore, vel ab ejus Superiore. Ratio est, quia Superior, quando privilegium concedit nec suo, nec Successoris, nec Superioris iuri praedictat. Quare, & ipse & illi semper tenent potestatem requirendi à subdito legis observantiam, vel certe de novo ejusmodi observantiam praecipendi. Dixi, (ex natura sua) propter ea, quae mox subdum.

2. Praemittit. Secundò, Privilegium aliud est onerosum, aliud merè liberale, seu gratuitum. Onerosum est illud, quod conceditur ex causa onerosa, seu per modum contractus, puta sub onere alicujus pretii, vel operis. Ejusmodi est privilegium, quod alicui conceditur cum conditione, si tantum elemosynam erogaverit, si illam peregrinationem susceperit, si ad praedandum contra Infideles se contulerit, &c. Atque hoc etiam reducitur aliqui privilegium remuneratorium, seu concessum ob aliquam merita, ut si gratia quæpiam alicui concedatur, quia ad bellum is se contulit, quia illud vel illud Beneficium consulit Ecclesiae, vel Principi, &c.

3. Privilegium autem merè liberale est illud, quod, praescindendo à quocunque onere, gratis conceditur.

4. Ex hac duplici Privilegiorum classe, onerosum, nisi sit iusta, ac proportionata causa, & nisi sit relictio, seu compensatio praedicti pretii, revocari non potest. Quod si revocaretur, nulla esset revocatio, utpote, iniusta. Ita cum aliis Castropalaus *loc. cit. §. 2.* Sanchez, Suarez, Pontius *ll. c.* aliique ab eodem citati. Id, quod Doctores extendunt ad privilegium remuneratorium, notantque nonnulli ejusmodi esse non pauca privilegia concessa Religionibus, quando saltem habent proportionem cum meritis illis quorum mentio in tenore concessionis Privilegii fit.

5. Privilegium verò merè liberale datum à Superiore contra proprium ius revocari quidem valide potest ab ipso, vel ejus Successore, vel ejus majore Superiore, ut dictum est *n. 2.* tamen, si revocetur sine causa iusta, peccabit revocans, sed (praescindendo ab aliquo graviore inconveniente, quod posset occurrere) solum venialiter, cum enim ex natura sua Beneficium absolute collatum requirit esse perpetuum, si Superior sine causa illud postquam dedit, revocet, faciatque temporale, non poterit (quavis ea mutatio fuerit sub ejus potestate) notam inconstantiae & levitatis evitare.

6. His positis restringendo nos ad nostrum argumentum de Dispensationibus Matrimonialibus (de gratiis enim aliis universaliter, praecitati legantur Doctores) dico, nobis esse cum distinctione respondendum. Nam, vel sermonem habemus de Dispensationibus in foro externo concessis per viam Datarum, vel de concessis in foro conscientiae per viam Pœnitentiarum. Illae sine iusta causa revocari non possunt à Pontifice, quia sunt privilegia concessa per modum contractus sub onere elemosynae solutæ à Dispensato. Quare, si Pontifex, existente iusta causa, revocare valide eas velit, debet pretium, ut modo *num. 4.* dictum est, reddere. Hæ verò pro foro conscientiae datæ, neque sine iusta causa debent revocari, quia, ut diximus, adesset culpa levitatis, & inconstantiae, tamen hæ valide revocabuntur, ut iam *n. 5.* indicavimus, sive immediate ipse Pontifex illas Dispensationes expeditit, sive mediis suis Delegatis. Illud signat docet Sanchez lib. 8. *marr. d. 33. n. 13.* Pœnitentiarium non posse, sine causa, valide revocare eas concessas.

Pars I I I.

siones Dispensationum, quas expedire consuevit, eas enim concedit ex auctoritate sibi tradita à Pontifice; at non constat, ipsum habere potestatem concessas revocandi, ut libet. Lege Suar. allatum à Pont. *l. 8. marr. c. 19. §. 2. n. 13.* majorem potestatem circa praedictas revocationes concedentem.

§. IV. An dispensatio, Del potestas delegata ad dispensandum cesset morte Pontificis Delegantis?

1. **D**E Dispensatione difficultas non est. Si enim illa nemel jam legitime concessa fuit, non cessat morte concedentis, quia non potest infirmari ex superveniente facto, quod firmum semel absolute fuit, ut ex multis Doctoribus notavit Sanchez lib. 8. *marr. d. 28. num. 91.* & ex Doctrina afferenda colligam *n. 10.*

2. De Potestate autem Delegata ad dispensandum est difficultas. Pro qua praemittit primò sic. Negotium aliquod alicui Delegato commissum, vel ab eodem Delegato fuit ceptum, & tunc res dicitur non integra: vel nondum ceptum fuit, & res dicitur tunc integra.

3. Sed, quæ actio Delegati facit rem ceptam, vel non ceptam, adeoque non integram, vel integram?

Respondeo cum Sanchez *loc. cit. n. 49.* in literis Iustitiae: id est in iis, in quibus constituitur quis Iudex in aliqua causa, tunc res non est integra, quando Iudex primum actum Iuridicum exercet. Et per Sanchez quidem *loc. cit.* hic primus actus est citatio partis, per Castrop. verò *t. 1. tract. 3. d. 4. p. 15. §. 1. n. 2. c. 4.* est quilibet talis actus, quo Iudex incipit uti Iurisdictione, ut indicere locum Iudicii, praecipere ut citetur pars &c. Et nota, per primum hunc actum dic Iurisdictionem delegatam radicari, & veluti firmari in Delegato. In literis verò gratiae, id est, quando non adest pars contraria, quæ citari possit, ut est in Rescriptis Dispensationum, & gratiarum (de quibus noster dumtaxat est sermo) tunc res non est integra, quando Delegatus auctoritative fecit primum actum, ut si cepit vocare partem, vel si mandavit cognoscere de veritate precum, &c. Quod pacto etiam in ipso dicitur Iurisdictione radicari.

4. In literis ergo, in quibus nulla actio cepta à Delegato est, res integra erit, sicuti, in quibus praedicta aliqua actio cepta fuit rem non esse integram, dictum est.

Solam praesentationem literarum Delegato factam nunquam facere negotium ceptum, notat *ibid.* Castrop. *loc. cit. n. 7.*

5. Praemittit Secundo sic: gratia, quæ in his literis (de quibus non agimus) continetur, interdum est facta, interdum facienda. Gratia facta est illa, quæ conceditur alicui ut illa gratia is fruatur, ut sua, Talis esset, v. g. potestas quam Pontifex alicui, v. g. Petro daret, ut dispensaret cum iis, quibus ipse Petrus vellet; Ita Sanchez *l. 8. marr. d. 28. n. 87.* Castrop. *loc. cit. §. 2.* aliique passim. Gratia autem facienda est illa, quæ conceditur ita alicui certæ personæ, v. g. Caesari, ut ipsi immediatè non concedatur, sed concedatur alteri, hoc est Caesari illam Titio, v. g. conferat. Quandoquidem enim tunc nondum dicto Titio concessa est gratia, merito dicitur gratia ipsi facienda.

6. Hoc autem peculiare habet gratia facta, ut non expiret per mortem ejus, qui illam dedit, vel per ejus amotionem ab officio, si quidem praeter claros Textus. (*C. Gratium. C. Relatum de off. Delegati. L. Mandati. C. Mandat.*) gratia Principis debet esse ex se, nisi expresse limitetur, perpetua. At gratia facienda expiret in praedicta morte, vel amotione ab officio: nam tunc ejusmodi collata potestas non habet, nisi rationem mandati, seu commissionis, qua Princeps mandat suo Delegato, ut concedat, v. g. Dispensationem. De ratione autem mandati est, sicuti habent iura vulgata, ut expiret morte mandantis, vel amotione ab officio, quia mortui, neque extat mandatum, neque non mandatum, & amoti ab officio mandatum extat illegitimum, hoc est procedens ab eo, qui iam ex officio mandare amplius non potest. Noli autem hujus rei ulteriore ratione querere,

P 3

quia

quia totum id ad dispositionem Iuris tandem revocandum est.

His non ignoratis. Alterum in re nostra est certum, alterum nonnihil controversum.

7. Certum est, gratiam, seu concessionem, seu indultum alicui datum, ut possit absolute dispensare cum aliis, seu cum personis indeterminatis, non expirare, secundum Sanch. l. c. n. 72. & Pont. l. 8. matr. c. 29. §. 1. n. 1. morte concedentis, vel amotione ab officio etiam re integra, id est, etiam si cum hoc vel cum aliquo dispensare is nondum coeperit, idque in utroque foro, quia ex modo dicto hæc est gratia facta ipsi Delegato, sive sit Vicarius pro foro externo, sive Confessarius pro interno.

8. Hinc Primum, facultas, quam Pontifex concedit Commiss. Gen. Cruciatæ, ut possit dispensare in quodam impedimento matrimonii, ut supra vidimus, quia nullas personas exprimit non expirat morte Pontificis pro tempore, quo conceditur.

9. Hinc Secundum, licentia, quam concedit Episcopus Sacerdoti, ut possit audire Confessiones Fidelium, quia est gratia facta Sacerdoti (cum personæ absolvendæ non exprimentur) non expirat morte Episcopi, vel ejus translatione, ut praxis quotidiana demonstrat, donec revocetur.

10. Hinc Tertium, Potestas concessa alicui, qui eligere valeat, sive determinatè hunc, sive indeterminatè aliquem in suum Confessarium, sicut per Rescriptum Pœnitentiariæ, vel per Bullam Cruciatæ, vel per Tabulæm fieri consuevit, & facultas tibi concessa eligendi aliquem, qui dispense super tuo aliquo voto, ut impedimento, sicuti, sit communiter, committendo id viro Theologo, & c. & facultas alicui concessa ad comedendas carnes v. g. vel celebrandi in privato Oratorio, vel ad Ordines suscipiendos. Hinc, inquam, ejusmodi & similes facultates concessæ absolute, & non limitatè ad aliquem fortè terminum, non expirant morte concedentis, vel amotione ab officio, donec legitimè revocentur, quia eo ipso, quod acceptatæ fuerint ab eo, cui conceduntur, immo ex Castrop. l. c. §. 2. n. 5. citans Suar. & Sanch. eo ipso, quod datæ fuerint, sunt ex dictis n. 4. gratiæ factæ ipsi, non verò illis, qui eligendi sunt ad tale minus implendum, seu ad tales gratias exequendas. Alia similia vide apud Dianam p. 11. n. 7. ref. 7.

11. Iam verò controversum est, an gratia, seu indultum alicui datum, ut dispense cum hac determinata persona, expirat morte, vel amotione concedentis, atque adeo quid dicendum in re nostra, quando Pontifex concedit Vicario pro foro externo, vel huic determinato Confessario pro interno, ut dispense in impedimento cum illa, vel illa persona determinata.

12. Ut hæc difficultas dissolvatur, aliam viam inquit Sanch. aliam Pont. qui licet in doctrina universali discrepent, tamen in materia nostra dispensationum tandem ut videbis, conveniunt, docentes, eas esse gratias factas, nec expirare, & c.

13. Sanch. l. 8. matr. d. 28. n. 87. Ergo, quem alii communiter sequuntur, distinctione utitur; docet enim quando gratia exequenda per alium, ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, inventa veritate causæ, obligetur eam gratiam exequi; docet, inquam, ejusmodi gratiam esse gratiam factam, atque adeo non expirare morte concedentis. Ratio est, inquit, quia per illam obligationem, qua Delegans præceptivè imposuit sic Delegato, Dispensa, concede gratiam, & c. illa persona dispensanda acquirit ius ad gratiam, quare facta iam esse censenda est. Quando autem ejusmodi gratia exequenda per alium ita conceditur, ut hic alius, qui, ut Executor delegatur, non obligetur eam gratiam exequi, sed suæ libertati, seu voluntati, relinquitur, tunc non est gratia facta, sed faciendæ, quia tunc nullum ius acquirit ad eam gratiam persona, quæ eam gratiam expectat.

14. Porro ex prior parte hujus doctrinæ sequitur; ut, quia in dispensationibus impedimentorum de quibus nostra est locutio, Pontifex semper obliget De-

legatum, ut inventa veritate dispense, sequatur, quæ, esse gratiam factam, ac propterea modo dicta non expirare morte Pontificis concedentis, sed Delegati, quibus, seu Concessionibus, ubi Delegatus obligatio non imponitur, sit gratia faciendæ, & c.

15. Hæc in via Sanchez. Pontius verò l. 8. matr. §. 1. n. 5. Sa V. Dispensatio n. 6. in utraque editione, item Perez de matr. d. 47. s. 5. & 6. n. 6. Propter hoc etiam Lugo in Respon. mor. l. 1. d. 25. n. 8. alioquin Sanchez parte, Castrop. l. c. n. 3. cum aliis prædictum Sanchez ad hanc conclusionem admittit respicit, sed sequentem regulam cum unica exceptione statuit: Omnia iura, seu facultates, seu indulta, vel gratia commissa in ordine ad causandum effectum in alio, est gratia facta, atque adeo non expirat morte concedentis, amotione ab officio. Ratio regulæ est, inquit, quia concedens gratiam vel per illam committitur huic personæ determinatæ favere, censendus est, ut huic favere velle, atque adeo per gratiam factam, stabilem.

16. Exceptio autem dictæ regulæ est. Nisi committatur disponat ius Canonicum, quia tunc non censetur concedens alicui dare facultatem, nisi eo modo, quo disponit. Ne autem scrupulosa sit hæc exceptio, quæ ferat incertitudinem, circa casus aliter à iure dispositos, addit Pontius, in duobus tantum esse aliter dispositos. Primo, in materia ambigua, seu Beneficiali, hoc est, solum agit Textus, c. Si cui de Præben. in 6. in quibus ponitur, facultatem alicui concessam deprovidentem persona de Beneficio vacante, expirare, expirante concedente. Secundo, in materia fori contentiosa, hoc est, rescriptis litiis, ut habetur in aliis litiis (C. de C. Relatum de off. Deleg.) ad quam reducuntur leges, statuunt Mandatum expirare morte Mandantis.

17. Ex hac ergo doctrina Pontius probat, hæc tunc mortuo, (idem dic de aliis Superioribus concedentibus similes gratias potestates) non expirare a Delegato potestatem dispensandi in impedimento, de quibus nos loquimur, quamvis res integra sit, quæ gratia facta ob regulam iam datam, & non limitatam ab exceptione, cum hæc dispensationes, nec sunt in materia Beneficiali, nec in materia litiis.

18. Utraque ex his viis probabilis est. Vult tamen des, in re nostra hos Doctores tandem conveniunt, ut visum promissi n. 12.

19. Dices ex via Sanchez. sequitur potestatem Pontificis, vel Episcopi v. g. datam Confessario, ut valeat solvere & reservatis talem determinatum pœnitentium non expirare morte concedentis, quia non est gratia facta cum in voluntate Confessarii sit, si velit, vel nolit, illi pœnitentis Confessionem excipere, & absolvere, quæ videatur durum.

20. Respondeo. Durum videtur Pontio l. 8. matr. d. 28. n. 87. aliis: quod tamen durum non fuit visum Sanchez. & Castropalao l. c. qui concedunt sequelam; inquit enim, inquit, ex doctrina probabiliter ab ipsa lata.

21. Verum nobis id amplius inquirendum non est. Dummodo sciamus, saltem in alia via Pontius non potest tunc sequi probabiliorum opinionem multorum, in quos est De Lugo de pœnitent. d. num. 19. non expirare mortem non expirare. Nec fortè omnino prætermittam Sanchez. quia, ut habet idem Pontius l. c. d. 28. l. 1. Dianam p. 11. n. 7. ref. 7. non potest negari hanc potestatem esse regulariter in favorem, tum Confessarii, tum etiam pœnitentis, cui tandem concedenda est gratia Dispensationis, vel Absolutionis; Cur ergo non dicendum sit, eam, utpote gratiam pœnitenti factam, non expirare?

22. Defuncto nuper Archiepiscopo, dubitatum fuit, an facultas, quam concesserat eidem Archiepiscopo nostris, ut approbaret quemcumque apud eum adhiberet, eidemque concederet licentiam administrandi Sacramenta

Sacramentum Pœnitentiæ, perierit defuncto Episcopo. 23. Certè ex dictis sequitur, nequaquam penisse etiam re integra, quia hæc fuit gratia facta ipsi Rectori, & quidem circa personas indeterminatas, ita solum signatè Frangolus t. 1. seu p. 1. l. 3. d. 50. fol. mibi 291. his verbis: Unde, quamvis possint ejusmodi facultates prohibito revocari, certum est, non expirare morte concedentis, duraturque donec viduatis Ecclesiis provifum fuerit de Pastore à quo possunt revocari. An dicta facultas transierit ad Successorem dicti Rectoris pertinet ad §. 6. paulo post afferendum.

§. V. An expiret Dispensatio, vel potestas dispensandi, vel alia gratia, si, qui concessit, moriatur, vel amoveatur ab officio, antequam litteras Concessionis dederit.

1. **A**ltero Primo, in foro conscientie valere prædictas gratias, de quibus nostra est locutio, etiam si scriptura nulla super illis confecta sit, valere, inquam, statim ac simplici verbo conceditur. Molin. t. 1. d. 599. Ioan. Præp. q. 8. de disp. matr. d. 7. à num. 46. Perez de matrim. d. 47. tit. 6. aliosque apud Dian. p. 8. tract. 3. ref. 8. Poterit ergo eas in foro Conscientie, uti etiam si concedens moriatur, antequam litteræ concessionis expeditæ fuerint. Excepit semper, nisi aliud cautum sit in concessione, vel in lege aliqua municipali. Ratio est, quia neque ex natura Donationis gratiæ, neque ex iuris communis dispositione apparet, cur ejusmodi gratia non valeat: cum per simplicem concessionem voluntariè datum, concedens transferat gratiam in alium, ut est communis doctrina apud Sanch. l. 8. matrim. d. 29. n. 2. March. de Or. r. 1. p. 7. cap. 6. n. 15. Azor. p. 2. l. 7. c. 1.

2. Altero secundo, prædictas gratias non prodesse, nec vim habere in foro externo, litteris non expeditis. Si tamen non expendantur, post mortem concedentis retrahantur, hoc est vim habere à puncto concessionis. Ratio est, quia prior hujus assertionis pars clarè habetur in regula 33. & Reg. 50. Cancellariæ, posterior vero colligitur ex iisdem Regulis, ut latè habes apud Molin. l. c.

3. Dices Regula Cancellariæ, quæ habetur apud Sanch. l. 8. matr. d. 19. n. 1. non solum loquitur in casu hujus secundæ assertionis, sed etiam in casu assertionis primæ jam dictæ n. 1. hæc enim sunt ejus verba. Nulla dispositio cuiquam in iudicio, vel extra suffragetur, antequam super ealiter Apostolica sint confecta. Ergo perperam dictum est oppositum dicto n. 1.

4. Respondeo. Hæc verba intelligenda sunt non suffragari in iudicio, vel extra iudicium; in foro externo, neque enim (ut rectè ait Præpositus l. c.) & credendum est Pontificem voluisse adversari sententiæ receptæ à tot Doctoribus, qui doceant pro foro conscientie non esse necessariam, ex se, & vi iuris communis, illam litterarum expeditionem.

5. Aique hinc collige, eum, cui à fide digno significatum certò est, Pontificem dispensasse in impedimento, posse in foro conscientie Matrimonium contrahere, vel nulliter antea contractum nunc revalidare, etiam si ante litterarum expeditionem moriatur Pontifex, & idem de aliis Superioribus quoad alias gratias. Idemque item dic si pari modo certò scias à fide digno Pontificem dispensationem, vel aliam gratiam tibi per litteras, seu per scripturam concessisse, cum tamen dictæ litteræ ad te nondum transmissæ sint, quia est eadem, imò major ratio.

6. Dixi (certo scias) sanè certitudine morali, quam quatenus illa sit explicui in simili supra tract. 1. de imp. c. 10. d. 5. c. 13. n. 5. Mihi enim, & Amico apud Dian. p. 8. r. 3. ref. 8. p. 1. At hic, non videtur sufficere probabilitas concessionis: nonquam enim præsumendum est, Pontificem, vel Principem concedere gratiam voluisse, de qua solum mera probabilitas habetur, quod illi concesserint: id enim multis fraudibus, & erroribus esset obnoxium.

§. VI. An cesset Dispensatio, vel Potestas ad dispensandum morte Delegati? Remissivè.

Diximus an, & qua ratione cessent gratiæ morte Pontificis, vel alterius Principis, hoc est morte legantist. Quid, si moriatur Delegatus, cui gratiam exequi commissum fuerat; sed, quia de hoc Argumento, quantum ad nostras dispensationes Matrimoniales pertinet: egimus supra cap. 12. §. 1. d. n. 6. absolvamus nunc Tractationem hanc Secundam, & tantisper quiescamus.

TRACTATUS III.

D E

CONSENSU

Per verba de futuro, id est, DE SPONSALIBVS.

CAPVT PRIMVM.

De Natura Sponsalium.

§. I. Quæ sint Sponsalia, & quam promissionem continere debeant, ut obligent?

SPONSALIA, quamvis non rarè sumantur pro matrimonio rato non consummato, id est pro matrimonio contracto per verba de presenti, sed nondum habita Corporum commixtione, tamen propriè in tota hac tractatione significant mutuam sponfionem seu promissionem futuri Matrimonii, nam propterea Sponsus, & Sponsa propriè vocantur, & sunt ii inter quos ejusmodi mutua, sponfio intercessit licet improprie, ut dixi, aliquando sic appellantur illi, qui matrimonium tantummodo ratum contraxerunt.

2. Promissio autem quadruplici modo exhiberi, seu considerari potest. Primo, ut est interna, nec dum alteri insinuata. Secundo, ut est insinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit. Tertio, ut est alteri insinuata, & ab illo acceptata quidem, sed non sub mutua repromissione, Puella y. g. acceptavit promissionem matrimonii à te ipsi factam, sed non repromisit, matrimonium ex parte sua. Atque his tribus modis promissio matrimonii dicitur esse facta gratis, quia obligatio est ex vna tantum parte, ejus nimirum, qui sponte promissit. Quarto, promissio considerari potest, ut est alteri insinuata, ab eodemque acceptata, & per ejus repromissionem confirmata, qua ratione promissio dicitur facta per modum contractus, qui certè mutuum utriusque consensum continet.

3. Dico igitur Primò, ut sponsalia obligationem in spondentibus patiant, non satis esse primum, nec secundam, nec tertiam promissionem ex ductis, sed addendam esse, & quartam. Sanch. Pont. Coninch. & innumerè apud Leandum de matr. d. 1. a q. 4. Ratio, quod non sufficiat prima, & secunda evidens est ex eis, quæ dicemus in tractatione de contractu promissionis, ubi cum communi docebimus, promissionem mente retentam, vel etiam verbis expressam, si non sit acceptata non obligare, & signatè in materia sponsalium, firmat Sanch. l. 1. de matr. d. 3. c. 6. & 7.

4. Ratio autem, quod nec tertia sit satis, est, quia promissio facta ex vna tantum parte, & ab altero acceptata, qualis est hæc tertia, licet possit aliquando esse valida, &

P 4 Obligans